

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 40.—

Félévre ... > 20.—

Negyedévre ... > 10.—

Egyes szám ára 80 fillér.

A HÉT

TÁRSADALMI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám »József« 527.

Hirdetések
felvétele ugyanott.

— Budapest, október hó 13. —

Azokat a tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése szeptember végén lejárt, tisztelettel kérjük, hogy előfizetésüket lehetőleg mielőbb megújítani sziveskedjenek, mert a háborús papirhiány csak annyi lapot enged nyomtatnunk, amennyire feltétlenül szükségünk van.

Előfizetési díj: egész évre 40 K, félévre 20 K, negyedévre 10 K.

A HÉT kiadóhivatala

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Krónika.

Nyugatról Keletre.

— okt. 11.

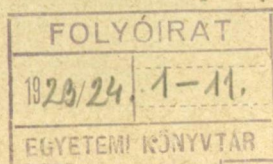
Természetesen nagyon rendjén való dolog, hogy végre komoly lépések történnek a béke érdekében, azon sem lehet vitatkozni, vajjon általános emberi szempontból igaza van-e Wilsonnak az ő tizennégy pontból álló új-testamentumában, azt is magától értetődőnek tartja mindenki, hogy itt az ideje az európai egyensúly helyes elrendezésének és végül mindenkifelett fontos és szükséges és elodázhatatlan, hogy ebben az egyensúlyban pontosan megállapítsuk Magyarország helyét. Hannibal ante portas. Ilyenkor bizonyára inkább cselekedni kell, mint kontemplálni és igazuk van azoknak, akik most a mindenáron való gyors cselekvést sürgetik és visszariadnak mindentől, ami a négy év óta tartó európai krízist meghosszabbítaná.

De meg kell döbbernünk azon az elszántságon, amelylyel a magyar politikai világ nagy része a maga éveken keresztül folytatott politikáján most egy szent örület, vagy megrökönyödés pillanatában harakirit csinál. Emlékezzünk csak vissza néhány hangos utcai lap vezércikkére, amelyben a gunynak, kicsinylésnek és megvetésnek minden üres és olcsó fráziséval letanárurazta az Amerikai Egyesült-Államok elnökét, amikor ő az immár bibliai nevezetességre szert tett tizennégy pontját világgá bocsátotta. Ugyanezek a lapok ma már úgy dobják magukat Wilson férfias keblére, mint egy szerelmi mámorban örvengő asszony, aki az elérhető kéjek legnagyobbikának a megalázkodást, a megcsufoltatást és a meggyaláztatást tartja. Ez a masochista önsanyargatás éppen olyan visszataszító és szégyenletes tünet, mint amilyen volt a

hetyke elkapatottság, amelylyel évek során át mérgeztük és bolondítottuk az emberek lelkét.

Pedig ez a most kitört nagy Wilson-imádat, ez a minden boldogítónak Nyugatról való várása, a legnagyobb világtörténelmi szégyene Európának. Ez sokban hasonlít ahhoz a történelmi folyamathoz, amely a múlt évszázadokban az európai hatalmaknak a kelet-ázsiai ősi kultúrán való prepotenciájában mutatkozott. A nagy gyarmatosító államok, elsősorban Anglia találta ki a maga számára azt a világboldogító hivatást, hogy Kínát, Japánt, Indiát, az afrikai népeket s Ausztráliát mindenáron civilizálni kell. Hittérítőket és páncélós hajókat küldtek Keletre, konzulátusokat, kereskedelmi kikötőket állítottak fel az ázsiai vizek mentén, európai kolóniákat építettek Aléxandriában, Tonkingban, Jokohámában és mindenhol, ahol ki-zsákmányolásra alkalmas gazdasági javak mutatkoztak, katonai missziókat küldtek oda, ahol még nem értettek eléggé az európai értelemben vett militarizmus megkonstruálásához, megajándékoztak exotikus népeket olyan európai javakkal, mint a grog, abszint, rum és dohány, parlamentarizálták és demokratizálták a négyezeréves államalakulatokat, hogy megismertessék azokat a vesztegetések, választási visszaélések, párturalmi érdekek, államgazdasági panamáák áldásaival, egyszóval: az európai kultúra isteni jogánál fogva civilizálták a Keletet, amely pedig soha egy pillanatig sem érezte szükségét annak, hogy belesodortassék az európai és amerikai kapitalizmus piszkos örvényébe.

Valljuk meg, néhány évszázadon keresztül eszünkbe sem jutott Európának ezt a jogát kétségbe vonni. Sőt annyira mentünk, hogy Európa boldogulásának kulcsát láttuk abban, ha állandóan és következetesen dolgozunk Kelet eleurópaiasításán. Ki gondolta volna akkor, hogy ez a Nyugatról Keletre tendáló politikai és kulturális zsarnokoskodás a XX-ik század elején Amerikának Európa felett való zsarnokoskodása alakjában boszulja meg magát? Pedig bizonyos gazdasági és pénzügyi vonatkozásokban ez az irányzat már évtizedek óta érezhető. A világháború meg egyenesen katasztrofális lendülettel siettetett fejünk felett a végzetet. Kevés vigasztalás van abban, hogy ezt is az ántánt kezdte. Eleinte csak hadiszállítási alakjában, aztán a hadművelleti operáció terén is Amerika segítő keze után kiáltott, 1918-ban pedig már ott tartott az ántánt, hogy az egyesült nyugateurópai hatalmak

legfőbb hadura Wilson lön, aki, mint egy új világ-diktátor, szinte korlátlanul rendelkezik Európa sorsa fölött. Mindezeket betetőzi az a kénytelen konkluziója a dolgoknak, hogy a központi hatalmak is — az európai egyensúly megállapításánál — Amerikát ültetik fel a legfőbb birói trónus magaslatára.

Most már senki sem tehet arról, hogy Amerika nemcsak a háború, vagy béke kérdésében dönt, hanem abban is diktálni akar, hogy milyen alkotmánya legyen Németországnak, milyen választói jogot kapjon a magyar nép, milyen államszövetségben éljenek Ausztria tartományai, Árva megyében cseh, vagy magyar nyelven intézzék-e a közigazgatást, kik álljanak a közép-európai kormányok élén, hogy tanítsák a történelmet a magyar-német-szláv és román iskolákban? — vagyis Amerika fogja civilizálni Európát, mint ahogyan Európa hivatva látta magát arra, hogy Kínát és az indiai szigeteket civilizálja.

Rosszhiszemüleg együgyű ember volna, aki ezekből a megállapításokból azt a konzekvenciát vonná le, mintha mi még mindig a fenhéjázó »küzdelem a végső győzelemig«-féle jelszót akarnánk forszírozni. Nem. Mi is békét akarunk, mint minden épeszü ember ezen a világon. De nem tudjuk megállni, hogy ne figyelmeztessük magunkat arra a borzasztó örvényre, amelybe behunytt szemmel készül néhány hisztérikus paczifista beleugrani. Ugy érezzük, hogy Európa demokratizálásának és modernizálásának módját és kiviteli lehetőségeit megszabni még mindig kizárólag Európa joga, s ezt a jogot feladni legalább is akkora bűn és önmeggyalázás volna, mint amilyen bűn volt a XX-ik században a világ legkultúraltabb népeinek négy és fél esztendőn keresztül egymást gyilkolniok és pusztítaniok.

Salamander.

Áradás.

Este még a zátony — barna csik —
a habokból messzi kisetélt,
elmerült szigetként alhatik.
már a mélyben: a folyam kilépett
medriből egy kurta éj alatt
s távolabb a távol, virradatra
kölcsonvitzól duzzad a patak,
rétünk alján a malom patakja.
Patak partját friss füzek szegik,
karcsu-nyurgák, boldog tegnap este —
törpék lettek — nézd csak — reggelig:
a víz tükre törzsüket lenyeste.
Új világ kelt kurta éj alatt:
egy riadt hullám a rétre nyargalt
s ottrekedt; hűsén a békahad
otthonosan pedzi már a kardalt.
Parti fecske — árvizi szegény —
új világot látni félve röppen,
nyári nap az égbolt peremén
tetszeleg csak a megnőtt tükörben.

Rédey Tivadar.

Fuvolás férfi.

Irta: FODOR LÁSZLÓ.

Käthe borzasan, maszatos, könnyes, égő arczzal bujt meg a söntés mögött. Háta már két nap óta fájt, éjjel, mint tüztenger elöntötte a forróság, a kövér korcsmárosné pedig öt perczzel előbb poñon ütötte, mert nem mosogatta el rendesen az edényeket. Tizenhat éves, sovány, megtépázott kislány volt; párás, kék szeme mindig riadtan nézett a világba, halvány, száraz ajkán valami rémület görbült lefelé és haját, ezt a bizonytalan, szalmaszinű szemetet, sohasem tudta rendesen megfésülni.

— Ugy kiruglak, te rongy, hogy visszaesel a szemétdombra, ahonnan jöttél!

Käthe remegve kuporgott a deszkapadlón és lángtól vöröstre mart kezét lázas arczára szorította.

— Az Isten még nem teremtett ilyen szajhát. Persze, kocsisokkal cziczázni az istállóban, azt tudsz! A legények haját bezzeg simogatod, de a mosogatórongy nem marad meg a kezeden.

A kis cseléd halkán felsírt. Olyan ártatlan és tiszta volt, mint a husvéti bárány. Három nappal ezelőtt egy részeg kocsis hajánál fogva czibálta be az istállóba. Mikor nem birt vele, durva öklével mellbevágta és kirugta az udvarra. Egy óra hosszat ott feküdt a hideg kövön és sírt.

— Most meg hol a fenében bujkálsz? Annyit mondok, előkerülj, ha kedves az életed!

A lány meg sem mozdult. Elhatározta, hogy inkább meghal, de éjjelig nem kerül elő rejtkehelyéről. Egy üres söröshordó eltakarta fejletlen kis alakját és a sötét zugban palaczkok és ládák között otthon érezte magát. A láz lenyomta a szemetes padlóra és Käthe örökre elaludt volna a dohos söntés árnyékában. Hasogató fájdalmat érzett oldalában, köhögés fojtogatta a torkát. De görcsös erővel visszatartotta köhögését, mert félt, hogy elárulja magát.

— No, kerülj csak elő, majd megtanítlak én!

Fuldoklott, mint egy szegény, vízbefojtott állag. Körmével a deszkát kaparta, de már nem volt élet ereje. Kirobbant belőle a köhögés.

A következő pillanatban már hallotta a korcsmárosné közeledő lépteit. Halálraszánta lehunyta szemét. Egy izmos kar ellődította a söröshordót és Käthe érezte, amint valami durva erő felrántja a földről. Ökök vágódott a hátába és ő repült ki a söntés mögül, mint egy elrugott patkány.

— Fogjad a vedret és eredj a kuthoz. De egy perc alatt itt légy.

Käthe most felnyitotta a szemét. Maga előtt látta a nagy darab vörös asszonyt. A korcsmárosné remegett a dühtől, hájas arcán csillogott a verejték, kettős tokája rengett a nagy felindulástól. A kis cselédben most egyszerre feljajgatott minden fájdalom. Apró tenyere görcsösen összecsukódott, beleszedült, amint mondta:

— Velem ne bánjon így. Én nem vagyok kutya.

A korcsmárosné levegő után kapkodott a meglepetéstől, rikácsolt a hangja, mikor visszakiabált a lánynak:

— Nem vagy kutya? Patkány vagy, ronda, bűdös patkány! Még csontot sem érdemelsz! Patkánymérget az ilyen állatnak!

Hozzállodította a vödört:

— Eredj a kutra, mert belédfojtom a lélekzetet!

A lány fogta a vödört és roskadó léptekkel ment ki a csapszékből. A kis város kutja a piacztéren állott.

Käthe arrafelé vonszolta a nehéz veretű, czinezett vödröt.

Már alkonyodott. A borzongó áprilisban sötét nyugalommal örködtek az erdők a kis város fölött, mely szegényesen és alázatosan huzódott meg a völgyben. Talán sohasem volt még olyan kínos ez a lappangó, lefojtott élet, mint ebben az alkonyatban. A lassan terjengő homályosság mindenre súlyos bánatot hintett, a nagy kut nyikorgása idehallatszott a piacról, egy cseléd lány, Käthe vidám sorstestvére, valami elnyújtott dalt énekelt a szeretőjéről, aki a messzi Rajna mellett katonáskodik. Az istállókba is beszökhettek a szomorúság, talán friss tavaszi füvekről álmodhatott a barom, mert néha fájdalmas bögés támadt a trágyaszagu udvarokban. A városvégi kovácsműhelyben lankadás nélkül folyt a munka, a fújtató lihegett, mint egy agyonhajszolt sárkány.

A szekerek hazafelé tartottak az apró sárga házak között, a hatalmas, abroncsos kerekek fülsiketítő zajjal csörömpöltek a hepehupás kövezeten. Rekedt hangú kocsisok káromkodtak az utcán, a gyalogjárón lompos kutyák szaglászta, néha oldalba rugta őket egy vad csődör, ilyenkor kapálózva repültek neki a falnak, azután vonitva, döglődve vonszolták el magukat.

— Mária, mért küldtél rám ennyi szenvedést? — ritt fel most Káthében a fájdalom.

— Patkány vagyok, — mondta tompán maga elé — patkány.

Forró könnyek törtek elő a szeméből.

A város kutjánál lerogyott a kővályura. Nem tudta tovább vonszolni magát. Mikor lélekzetet vett, hallotta, hogy tüdeje sipol és érezte, amint karmok marcangolnak a mellkasában. Lelankadó, sovány karja koppanva ütődött a bordáihoz. Most hirtelen eszébe jutott a vörös korcsmárosné és riadtan felugrott.

— Jézusom. Ha későn jövök vissza, agyonüt.

Kinlódva emelte fel a vödröt, hogy odaakaszsa a lánczra. Keze remegett, lába megcsuszott a mohos kövön, tenyeréből kisiklott a vödör. Hallotta, amint a mélybe zuhanó test suhogva hasítja szét a levegőt, azután nagy csobbanás jajdult fel a kutból. Mire áthajolt a káván, a vödör eltűnt a mélységben.

Most már mosolygott, mert tudta, hogy többé nem mehet vissza a csapszékebe.

Az egyre növekvő árnyékok alatt elindult kifelé a városból. Gyöngé kis teste borzongott a hideg tavaszi szélben.

A város szélén édeskés szurokillatot árasztott a kovácsműhely. A hegyekről lezuduló fanyar áprilisi fuvalmak megforgatták a visongó szélkakasokat. A kovácsműhely ajtaján keresztül kisugárzott a kemence fénye és ádáz, rőt színekkel hintette be a sötétből elkomorodó falakat. Käthe leült a műhelyajtóba és lehunytt szemmel élvezte a kemenczéből rááradó meleget. Senki sem törődött vele. A pörölyök nyers, barlangi muzsikákat csapkodtak, félmeztelen kovácslegények sűrögtek az üllők körül, izmaikat kinlódás duzzasztotta keményre, széles, bronzszínű mellkasukról piszkos, fekete erekben folyt csipőjük gödre felé a korommal keveredett verejtek. Käthe elnézte őket. Minden pörölycsapásra összerezzent. Ostoba kis lelkében most homályosan valami olyat érzett, hogy ez a sok nyers, vad erő mind őt bántja és őt akarja összezuzni. De jól esett a meleg és ott maradt a küszöbön.

A sötétedő uton egy macska kuszott keresztül. Mint nesztelen, kigyózdó, fekete árnyék suhant a kovácsműhely fénykörében. Egyszerre megállott és a lányra nézett. Merev szeme tüzelt, mint a zöld parázs és Käthe összerezzent. Nyomasztó, nagy rémület ülte

meg mellét, vaczogva, halálosan félt a komor, sötét kandurtól.

— Patkány vagyok — sirt fel újból benne a keserűség. Nesztelenül emelkedett fel a küszöbről és mintegy lopózva, hogy a kandur meg ne hallja, elindult a sötét mezők felé.

Még egyszer hátranézett a város felé. Az alkonyat utolsó derengésében egy férfi közeledett az uton. Nyugodt, egyhangú lépésekkel rőtta a köveket, távolból úgy rémlett, hogy teste valami vontatott zene ritmusára mozog. Még csak magas alakja látszott a távoli házak között. A szél most szembechapott vele és szárnyas köpönyege hirtelen széttárult mögötte, mint a páva farka. De fordult a szél és Käthe hirtelen fuvolaszót hallott. Ekkor már elöntötte a láz és valami boldog, bizsergő mámor borította el meggyötört kis testét. Most úgy érezte, hogy a közeledő férfit már ismeri valahonnan.

Már tisztán látta hórihorgas alakját és előrehajló hátát. Különös, vékony ember volt az idegen s bár meggömbülve, földre szegzett tekintettel járt, mégis magas volt, mint valami pózna. Hatalmasokat lépett, mintha lábszáraival hétmértföldet akarna áthidalni. Köpenye melankólikusan lengett, az egész emberen valami bánatos közöny nyújtózkodott végig, mégis némi virgoncz vidámsággal járta az országutat. A közeleből már látszott mozdulatlan, szomorú arcza, kis keserűséggel lebiggyedt szája, különös tűzben égő tekintete. Az idegen nem nézett se jobbra, se balra, semmi-vel e világon nem törődött, csak rendületlenül ment előre és fuvalóját egy pillanatra sem vette el ajkáról. A hangszerszám nyersen szólt, sipítva, vad és ösztönös hívogatóssal.

— Istenkém — sóhajtott a lány, mikor a fuvalás férfi elhaladt előtte. Látta, amint az idegent gomolygó, sötét árnyék kíséri az uton és szinte megbüvölve nézett tollas süvegére, mely úgy lobogott, mint babonás kakas-taréj. Az idegen nem is pillantott rá, nem is tudta, hogy a sötétben ott didereg mögötte egy szerencsétlen, lázas gyermek. Könyörtelenül és cél tudatosan ment előre az uton, mint a végzet. Már távolodott a fuvala, de halkuló hangja egyre hívogatóbban és parancsolóbban sirt. Käthe csak azt érezte, hogy hívja a fuvalaszó. Egy drága, meleg hang szólította és most egyszerre minden elmaradt mögötte. A város, a piszkos csapszék, ahol vörösasztalos abroszokon talpas poharak koppannak, az örök, remegő bujkálás, a korcsmárosné durva tenyere.

Már nem félt többé káromlástól és szitoktól, a kék foltok sem fájtak többé a testén. Valami hatalmas, meleg, zokogó boldogság remegett benne, a fuvala hívta, beszélt hozzá, melegen, jószágosan. Ilyen hangot még nem hallott sohasem Käthe és melle alatt olvadó lágyaságot érzett.

Szinte beleolvadt a gomolygó, nyüzsgő, fekete árnyékba, mely mint láthatatlan uszály követte a férfit. Ugy rémlett, hogy meleg kis állati testek érintik meztelen lábát, de érintésük nem volt undorító, jószágos, meleg simulással érintették gyöngé bokáit. Fel-szabaduló lényé bontakozni kezdett és a meggyötört kis test, melyet ütlegek és a pajta kemény fekhelye sorvasztottak szüzivé, most rózsássá lágyult és szédülten követte a fuvalát. Käthe vérszegény arcza kipirult, meleg áramban száguldott benne a vér és a makacs, kóczos szőke haj most szinte lankadó selyemmé puhult, mely részegen lobogott a tavaszi szélben. A láz nagyszerű zengéssé varázsolta a világot, a megrugdosott kis cseléd most valami ébredő, asszonyi diadallal ment az uton.

A fuvola pedig egyre élesebben hasított bele az esti csendbe. A férfi sötét, magas alakja rárajzolódott az égre és a mögötte huzódó gomolygó, nyüzsgő árnyék mindig hosszabb és hosszabb lett, mintha egy vég bomlott volna ki mögötte. Amerre a fuvolaszó felhangzott, mindenütt sötét kis lények bukkantak ki a csatornákból, a pinczéből, a mezei lyukakból és beleolvadtak a nagy uszályba, melyet maga után huzott a fuvolaszó. A lány velük együtt ment a hang után.

A korcsmárosné azon az estén hiába kereste Káthét és a vödröt. Éjfélig kutatta a lányt mindenfelé a városban és megesküdt, hogy véresre veri, ha megtalálja. Mikor pedig minden keresés hiábavalónak bizonyult, rándított egyet a vállán:

— Nyomorult patkány. Biztosan elvitte a hamelmelni patkányfuvó.

Toll és tőr.

— okt. 11.

A PERSZONÁL UNIÓ és vele állami függetlenségünk, nemzeti egyéniségünk és életünk teljessége, mint érett gyümölcs, az ölünkbe hull. Nem egyik közjogi pártnak győzelme ez a másik fölött és nem volna igazság, ha a negyvennyolczas függetlenségi párt külön dicsőséget akarna kisajátítani magának abból, hogy a perszonál unió és vele együtt a minden magyar embernek lelkében élő vágy és álom megéri a beteljesedést. A háboru addig vajudott, amíg új történelmet szült Magyarországnak. És bármily közönségesen hangzik is, le kell szögezni az igazságot, hogy a négyéves világverekedésben fogamzott demokratikus konjunktura érlelte meg számunkra a gyümölcsöt, amely csak éppen hogy rügyezett a nemzet fáján, anélkül hogy virágot hajtott volna. Nyilvánvaló, hogy ha Deák Ferencz, a nagy hatvanhetes állammű megalkotója, most a miniszterelnöki székekben ülne, politikai felfogása és meggyőződése gyökeres átalakuláson menne keresztül, magatartását bizonyára a viszonyokhoz szabná s ezeknek átértékelésével okvetlenül másszabású koncepczió kerülne ki a kezei alól, mint a hatvanhét. Ma mindenki meggyőződéses harczosa az Ausztriától független Magyarországnak. És ha Károlyi Chantclair — bár következetességét elismerjük — külön dicsőséget kovácsol magának abból, hogy állami létünk a perszonál unióig érlelődött, a rostandi példát idézzük emlékeztetőbe, hogy nem azért kelt föl a függetlenség napja, mert ő kukorékol, ha még oly szépen fujta is a vezérszólamot. Vagy ha már kakasok költötték ki a magyar virradatot, úgy azok osztrák kakasok voltak, akik kikukorékolták nekünk. Bár ott is talál a rostandi példa. Mert azok is csak akkor kezdtek kukorékolni, mikor már a vak is látta, hogy virrad.

A TIZENÖTÖDIK PONT még nem létezik, de az angol-francia diplomácia vagy műhelyében már készül a matéria, amiből ezt a pontot ki akarják formálni. Jobban mondván: a vesszőt Wilson tizennégy pontja után s egy gondolatjelet, hogy a pontoknak folytatása legyen. Pontosan kiszámították. Tizennégy pont jelenti az örökös békét, egy pont, a

tizenötödik, a végeláthatatlan háborút. Nekik tehát pont a tizenötödik pont kell. Vilmos császár feje. Fejével együtt a koronája. Kezükkbe szeretnék kaparintani a császárt és sáros csizmájuk alá gyűrni. Az egyenlőség, szabadság és demokrácia szent nevében. Lloyd George, Clémenceau, a háború iltas poroszlói, a csöcselékek együtt rekedt torokkal üvöltik a jészítsdmeget, mialatt a világ türelmét és a saját népiüknek idegeit jészitik keresztre. Vilmos azonban nem megváltó, hanem csak hittel és igazsággal jeltértezt ember, akit aligha lehet csak úgy kinullázni a világból és népe szeretetéből. És bizonyára Wilson sem vállalkozik Pilátus bibliai szerepére, mosván kezeit, ujjaikat azonban az ántánt szennytől zavaros vizébe mártogatva. Hirdetett elveit: a népek jogát és igazságát nem moshatja le magáról, anélkül hogy multját és egyéniségét meg ne tagadná. Ha a jelk nem csálnak, Amerika és a világ demokrata Cézárja, kebelbarátjai helyett csak saját lelkiismeretével tanácskozik és nem Vilmos császárt, hanem csak a háborút fogja detronizálni.

BORIS FOGADTA MALINOVOT és a többi ujdor-sült minisztereket és kijelentette előttük, hogy teljesen azonosítja magát a demokrata bolgár néppel. Ez szép és érdekes királyi kijelentés volt, épp oly királyi, mint amilyen demokrata. Illett is a fiatal, nagyreményű Borishoz, aki most foglalta el arannyal, biborral és egyéb kellemes dekorációkkal ékes trónját. A demokrata bolgár nép hatalmat és jogart adott a kezébe, ezt persze meg kell hálálnia valamivel. Boris érti a módját. Igaz, hogy nem is kellett a csillagok járását figyelnie, vagy különös jóstehetséggel rendelkeznie, hogy kisüsse: mi kell a bolgárnak. Demokrácia kell neki és Maczedónia, meg egy kicsi Dobrudzsa. Ha nincs Maczedónia, vagy Dobrudzsa, úgy megelégszik a demokráciával is. Ha van Maczedónia stb., nem okvetlenül ragaszkodik a demokráciához, megelégszik a nagyhatalommá avanzsált Bulgáriával is, esetleg demokrácia nélkül. Most Malinov ur jóvóltából nem maradt más Bulgária számára, mint a jövő, mert a jelent elvesztette a lába alól. A jövő pedig, ezt Wilson így tanítja, a demokráciáé. Boris is megígérte ezt a bolgár népnek. Próbálta volna csak meg nem ígérni...

A KÉRDÉS EGYUTTAL FELELET, magában hordja a választ. Belsőleg elhangzott már Wilsonban, mikor kérdéseit megkonstruálta. Tisztában volt a német kormány elhatározásával, mert épp úgy mint mi, látta mögötte a népet és parlamentet. A kancellár, mikor megtette fegyverszüneti ajánlatát, számolt a tényekkel és összes kcnzekvenziáival. Az új kurzus a végérvényes béke felé vezet és nincs kétség benne, hogy a világ négyévi meghasonlás után megértésben összehangolódik. A megszállott területek kiürítése nem lesz akadály és egyenrangú felek fognak tárgyalni a zöld asztal mellett, akik föl-szabadultak minden lelki depresszió alól. Wilson kérdezett, de már előre tudta a választ. Az ántánt is tudta — Amerika szövetségese. És mégis őmiatta kellett föltenni a hármas kérdést, hogy ne legyen olyan látszata az ügynek, mintha Amerika minden feltétel nélkül — éppen csak a wilsoni pontok alapján — kész volna az azonnali és könnyű békére. Kell egy kis komplikáció a kibontakozásban is, ha már úgy összegabalyodtak a dolgok. Hogy nehéz legyen, ami könnyű és ne akadjon olyan Nagy Sándor, aki a gordiusi csomót kardjával vágja át. A békének ugyanis nincs kardja. A háborus uszítók rozsdás pengéi ugyanis, amelyek odaszáradtak a hüvelyhez, most már csak egy kis dekoratív handabandázásra valók.

Két uj báró.

— Weiss Manfréd és Wolfner Tivadar. —

A hivatalos lap a minap egy csomó kitüntetést hozott: egy sereg középkereszt, tisztikereszt, tanácsosi és egyéb czim hullott szerteszét az ipar katonáinak mellére. Ezerkétszázhuszonnégy kitüntetés jutott gyárosoknak, gyárigazgatóknak, tisztviselőknek, művezetőknek és munkásoknak. Az érdemek, amelyekért kapták, nem szorulnak sem igazolásra, sem cifrázásra.

A négy háborús év minden eredménye és az, hogy élünk és vagyunk, töretlenül és rendületlenül, hadseregünkön kívül annak a csodálatos munkának tulajdonítható, amely idehaza folyik a csepeli gyártól a kis vidéki műhelyig és az újpesti börgyártól le egészen a kis külvárosi cipő-foltozóig. Feszült izmok, verejtékes homlokok és nagy alkotó koncepcziók biztosították a front szilárdságát: a gép, az ágyu, a puska, a cipő, az öv és a szappan minősége és mennyisége, beosztása és elosztása, technikai és gyakorlati kalkulációja az ipar kezébe volt letéve. Most, hogy Weiss Manfréd és Wolfner Tivadar magyar báróságot kapott és velük olyan kiválóságok, mint lovag Wahl Oszkár, Veith Béla, báró Kornfeld Móricz, Stern Richárd, Baumgarten Henrik, csepeli Weiss Jenő és Alfonz sok másokkal együtt kivették részüket a király elismeréséből, mindenkinek kell, hogy egy futó percze legyen a magyar ipar hősei számára.

Weiss Manfréd volt a hadak modern istene, aki ötöd-fél éven át öntötte a gránátot, a töltényt, a puskát, a konzervet abba az óriási katlanba, ahol a háboru élesztője forr. A csepeli gyár nagyhatalommá vált; amit produkált, tökéletes volt; semmiféle feladat, semmiféle nehézség vagy kockázat, semmiféle áldozat vagy érdek meg nem rendítette azt a félelmetes tempót, amely a hadsereg felét ellátta. Ez a rettenetes és izgató erő nem kápráztatta el Weiss Manfrédot, aki ma is az, ami volt: szorgalmas, szerény és egyszerű iparos; tábornok, aki rendfokozat nélkül jár. A báróság nem növelte jelentőségét és bizonyos, hogy nem reflektált reá. A király tartotta szükségesnek, hogy a magyar bárók sorába emelje azt a férfiut, aki Magyarország husz első reprezentánsa közül semmiesetre sem volna kihagyható.

A másik uj báró: Wolfner Tivadar, az újpesti óriási börgyár tulajdonosa, méltó párja Weiss Manfrédnak. Milliók és milliók meneteltek, rohamoztak, harczoltak és véreztek a Wolfner-gyár termékeiben. A cipő, bakancs és csizma tiz és tiz milliói jelzik a magyar ipar szolgáltatásának csúcspontjait. A Wolfner-gyár fogalomná vált és Wolfner Tivadar maga is fogalom, épp úgy, mint Weiss Manfréd. Az ő számára a háboru nem jelentett konjunkturát, abban az értelemben, mint sokaknak, akik eddig nem számítottak. Wolfner mindig egyik első szállítója volt a hadseregnek és a háboru alatt is az maradt. Közben megnőtt a gyár, a vállalat, mint egy titán és ma épp úgy külön ország, mint Weiss Manfréd telepe.

A háboru a vége felé jár és a babér, ami a háboru polgári katonáinak most kijut, nemcsak a mult elismerése,

hanem a békés munka záloga. A magyar ipar, amely a háboruban kimagaslott és megerősödött, békében meg fogja tartani rendkívüli arányait és meg fog állni a maga lábán — vezéreiben a garanczia.

Krónika II.

Vádak.

— okt. 11.

Nehéz dolog halottal szembeszállni, de a tragikus sors úgy akarta, hogy — akinek elsősorban szólnak e sorok — Andor József, az »Élet« szerkesztője, nem olvashatja immár e vitairatot. Az utolsó hetekben még fürge pengével támadott nekünk és mi — mielőtt feleltünk volna neki — meg akartuk várni cikksorozatának befejezését. Harczos tolla azonban előbb kiesett a kezéből, semmint elmondhatta volna mindazt a sok kétséget, mely — bizonyára minden szépért hevülő — lelkét kinozta s mi, világnézetbeli és művészi ellenfelei, most úgy érezzük: nem tisztelgetünk szebben korai sirja előtt, mint hogy mégis csak elmondjuk azt, koporsója fölött is, amit pedig az élő és harczos publiczistának szántunk.

Andor József ugyanis az utóbbi hetekben cikksorozatot irt lapjába »Irodalom és pornográfia« címmel, melyben hosszasan foglalkozik *A Hét* elindulásával s azzal a merészebb, melegebb hangnemmel, mely annak hasábjain érvényre jutott. *A Hét* rést ütött a magyar irodalom tisztesség-bástyáján, — írta Andor József — *A Hét* nyújtotta szerinte először azt az idegen erotikumot, mely paráznasággá fajult s a mai irodalomban felrikító pornográf hangok is tulajdonképpen *A Hét* tetszetősen felszolgált erotikumának következményei.

Sajnos, nem tudom az elhunyt szerkesztőnek vádjait keményebb, szemléltetőbb módon körvonalazni, mert maguk a vádak bizonytalanok, elmosódottak, néha inkább bókók, mint gáncsoskodások, az egész cikksorozatból valami erőszakoltság tűnik elő, valami tétova bosszankodás, mely erőltetetten keres okokat, bizonyítékokat. Ugy látszik, hogy előbb született meg az elégedetlen kedv, a vádaskodó indulat, míg maguk a vádak másodlagosak, mesterkélték s éppen ezért nem életrevalók.

Mindennek egyszerű magyarázata az, hogy Andor **tábora** oly tulságosan szűk látószögből nézi a magyar irodalmat s *A Hét* forró fiatalságát, amely teljesen jogosulatlan és tarthatatlan. Az irodalom: művészet, következőleg csupán művészi szempontból nézhetjük és bírálhatjuk az irodalmat. Az irodalmat nem művészi szempontból nézni annyi, mint a folyadékot hossz-mértékkel mérni, vagy az anatómiát zenével akarni elmondani. Ez oly tiszta, oly átlátszó igazság, mint a harmat csöppje. A klerikális lap klerikális szerkesztője azonban klerikális szempontból akarta bírálni *A Hét* elindulását és a kilenczvenes évek irodalmát. De ő

maga is érezte álláspontjának talajtalanságát s ezért szélesbítette, helyesbítette, erősítette a jogosulatlan alapot, eleve tiltakozva az ellen, hogy klerikális elfogultsággal ír, ellenben a magyar faji szempontot emlegeti. Így kétségtelenül több joggal szólhatott bele a magyar irodalomba, csak hogy Andor József előtt mégsem a magyar szempont lebegett, a klerikális szerkesztő nem tudott elszabadulni a klerikalizmus száraz, fanyar, rosszindulatu, művészietlen világnézetétől.

De vajjon magyar faji szempontból is kifogás alá eshetik-e *A Hét*?

Az »Élet« halott szerkesztője két csoportba osztotta a kilenczvenes évek magyar íróit. Az egyik csoportba *A Hét* merész, »erotikus« írógárdája kerül (Bródy Sándor, Kóbor Tamás, Ignótus stb.), a másikba Gárdonyi meg Herczeg, mint magyarok és erkölcsösek. Ez a felosztás erőszakos, ravasz és alaptalan. Mert például Gárdonyi is — mint minden neves magyar író — *A Hét* munkatársa volt, azonkívül *A Hét* gárdájában volt még a számításból elhallgatott Tóth Béla, Pap Dániel, Sebők Zsigmond, Ambrus Zoltán, Lovik Károly, Kosztolányi, akik voltak olyan magyarok és erkölcsösek, mint az ellentétnek felállított Herczeg Ferencz. Különben is az írások magyar volta nem a népiességben rejlik, hiszen magyar és művészi lehet az a regény is, melynek főhőse nem zsinórós atillában jár, hanem angol ruhában. A népies nemzeti irány *A Hét* elindulásakor már rég a múlté volt, meg az irodalomtörténeté, *A Hét* pedig nemcsak hogy nem akart soha szembehelyezkedni az idővel, de mindig előtte járt. Írásai mégis mindig magyarok voltak a szó nemes, tiszta értelmében, mert a kisvárosnak, vagy Budapestnek különleges alakjai lélekben mégis csak emlékeztetnek nyers, szenvedélyes, elégedetlen és örökkön rokonszenves szépapáinkra.

De Andor József tulajdonképpen nem is erről beszélt, ezt a gondolatot csak unottan és erőtlenül pendítette meg, a fő (és egyúttal a legértéktelenebb) vádja: *A Hét* erotikuma. Andor József beismeri, hogy van és volt »magyar« erotikum, mely azonban nem fajul pornográfiává. Csodálkozva kérdezzük: *A Hét* írói közül ki ír, vagy ki írt valaha is pornográfiát? Egyikük sem volt oly szabadszájú, mint Móricz Zsigmond, aki pedig az *Élet*-ben kezdte el értékes munkásságát. Az elégedetlen szerkesztő később formálta a vádat és azt mondja, hogy *A Hét* zsidó erotikumából fejlődött a mai pornográfia, szóval nem *A Hét* írói a durva, izléstelen paráznák, hanem ők csak okozói a mai erkölcstelen irodalomnak. Nem óhajtok tiltakozni az ellen, hogy *A Hét*-ben forróbb írások is napvilágot láttak, mert ez nem lényeges. A lényeges az, hogy az erotikum e lapokon sohasem volt öncél és mindig művészi alakot öltött és hogy *A Hét*-nek soha semmi köze sem volt az izléstelenségekhez, a szeméremsertő, elkobzott regényekhez, sőt legutóbb épp *A Hét* volt az, mely egy tehetségtelen, paráznakedvű író ellen szavát felemelte. Hogy Paul de Kockok, Casánovák, Maupassantok voltak a világon, hogy legutóbb lefordították az érde-

mes Barbusse érdemes »L'enfer«-jét — erről igazán nem tehet *A Hét*. Ez a vád már kómikusan kinos és kalandos következtetés.

Ma az őszinteség: irodalmi, művészi szentség. A rokokó füledt hazugsága, a biedermeier suta, izetlen álszemérme már a múlt század közepe táján halványodni kezdett, mint divatjamult öltözék a szekrény üveg-lapja mögött. A nagy francia naturalisták frissebb, természetesebb levegőt küldöttek a hajnali széllel s ez a levegő a kilenczvenes évek táján hozzánk is eljutott. *A Hét*, mint független, művészi irányu ujság, helyet adott ennek a levegőnek. Teljesen harmadrendű dolog az, hogy ebben a szellőben buja illatok is hintáztak, mert jóformán nincsen irodalmi korszak érzéki illatok nélkül. Homerostól és a Szentirástól kezdve alig van írás, melyből hiányozna az erotikum, hiszen az érzékiség éppoly virága az emberi léleknek, mint a jóság lilioma, vagy a gyűlölet pipacsa. *A Hét* mindig a szabad művészi szempontot képviselte s ezért szóhoz juthatott mindenki, aki jó író volt: Molnár Ferencz éppugy, mint Gárdonyi Géza. Andor József szerint: »nem egy talentum is különös dicsőségének tarthatta, ha hasábjain (*A Hét* hasábjain) írását nyomtatásban olvashatta«. Ez csakugyan igaz s mi büszkéek vagyunk rá, hogy *A Hét* mindig a tehetségek lapja volt és nem a szemérmes írók szende, szintelen szemléje.

Andor József különben nem kifogásolta az irodalmi színvonalat, sőt sokszor meleg elismeréssel kedveskedett, pedig bizonyos, hogy nem akart kedveskedni. »E sorok írója — írta — sok kétség és fiatalos kísértés közt olvasta el *A Hét* minden egyes számát. Most is elismeri, hogy a maga idejében új és nálunk szokatlanul elfinomult irodalmiságot képviselt, de emlékszik arra is, mennyire félt a maga magyar vére szerint az elfinomult, idegenszerű kultúra hatásától.« Másutt azt írta, hogy: »*A Hét* munkatársai közé sorozhatta az akkori napisajtó csaknem minden tehetségét. És mert modern, friss, újszerű volt«, a hagyományaiba belekövesedett újságok nem versenyezhettek vele. Sőt az erotikumról is oly sorokat írt, melyek nemes irodalmi szempontból inkább érdemeknek, mint hibáknak számítanak: »Mi, akkori fiatalok, kezdők, utat keresők, sokszor bódultan olvastuk ezeket a merőben új stílusú, új szerkezetű és új merészségű írásokat; meglepett stílusuk tulfinomult enerváltsága, tartalmuk perverz szimbolizmusa és etikájának forradalmi radikalizmusa...«

A svéd király egykori, szellemes keresztfia ezt írta egyik előszavában: »Nem lehet szó arról, hogy vannak elkölcsös és erkölcstelen könyvek. A könyvek vagy jól vannak írva, vagy rosszul vannak írva. Ennyi az egész.« Andor József nem fogadta el ezt a művészi axiómát, az ő álláspontja, okfejtése, következtetése tehát hamis mindvégig. Pedig ha a kritikus leteszi torzító klerikális szemüvegét, ugy egyenesnek láthatja a nyugtalanul hullámzó vonalat; ha a tiszta és egyedüli jogos művészi szempontból tekinti *A Hét* dicsőséges multját, úgy széjjel hull az az erőszakoltan összekalapált, idétlen

gondolatláncz, mely most sután, szaggatottan húzódik végig a klerikális vádiraton. Ha a klerikálizmus erős elfogultsága egyszer szétomolna, úgy fonák ítéletei, súlytalan vádjai, téves meglátásai eltűnnének, a semmibe sápadnának, mint naiv dajkamese libbenő lidérczei, mikor széjjelömlik a reggel fenséges, fölényes fényözöne.

Szenteleky Kornél.

Számüzött király.

Az álomkertet elverte a jég,
Mig gyöngé rózsám virulását lestem
És hüvös zápor ostromozta testem,
Mint lomha fátyol rámködlött az ég.

Hószirmok hulltak: száz ledőlt reménység,
Halk, lelkevesztett, megtépett sereg;
Napom bevonták korhadtt fellegek,
S mint barna este, rámfakult a vénség.

Hol vágy és gond: az élet messziszáll,
S a köny a porral sirva elvegyül...
A csapzott fák közt álltam egyedül:
Én elfelejtett, számüzött király.

Vidor Marczel.

A boldog császár.

— V. Lajos és kora. —

(Regény.)

(3)

Írta: KELEMEN VIKTOR.

Angelika élte tovább az életét, a kalandok utvesztőiben biztosan vezették ösztönei. A szerelem viharai nem viselték meg, sokáig megőrizte üdeségét. Évekkel később feleségül vette egy fölcseperedett öreg bankár, bizonyos báró Berg. Mondják, hogy Angelika ezt is Lajosnak — az akkori császárnak — köszönheti, de e könyv szerzője hiteles adatokra nem támaszkodhatik és így csak kuriózumként említi meg a dolgot.

Tény az, hogy Angelika, mint báró Bergné is megállotta a helyét. Az embereket nem izgatta az a titok, amely ifjúságát borította; az egykori komorna tudott az emberekkel bánni; mindenki szerette s általában közbecsülésnek örvendett. Gyermekei születtek, azokat nevelte. Lassan szerepelni kezdett és később jótekonysági akció vagy más ilyesmi már nem is volt elképzelhető a báróné nélkül.

Lajost sohasem feledte el; sőt annak jeléül, hogy a szívében mily mélyen gyökerezett ez a szerelem, elhatározta, hogy huszkötetes memoárt szentel emlékének. A memoár valójában jóval rövidebb lett és sohasem látott napvilágot. Ebben az írásban a báróné az idősebb hölgyeknél egyáltalában nem szokatlan lírai ömlengések között beszél a császár ifjúságáról és szerelméről, az erotikus részleteket szembeötlően hangsúlyozva és meglepő realizmussal tárgyalja s azzal az aprólékos-

sággal és élethűséggel, amely a nőírókat e tekintetben különösen jellemzi.

*

Lajos a szakítás után feledést és vigasztalást keresve a politika felé fordult, amitől pedig a legtovább idegenkedett. Bár másképp nem is történhetett. A császár betegsége rohamosan haladt előre; Lajost naponta fogadta és hosszasan beszélgetett vele az államügyekről és a bárd mozgalomról, amely ekkor már egészen komoly méreteket öltött.

*

Május kilencz.

A többségre jutott ellenzék a végső pillanatban hozzájuk csatlakozott konzervatív pártokkal egyetértve elhatározta, hogy a bárd nép kívánságait feliratba foglalva, a főkormányzó útján a császár elé terjeszti. Ismerték a császár jó szívét és bíztak abban, hogy nem fogja megtagadni a mindenkor lojális bárd nép létének főfeltételeit; a felirat népképviselői országgyűlést és annak felelős kormányt kívánt.

Erich Kurt azonban a megbízás elől kitért, ami a közhangulatot roppant elkeserítette. Ezt az elkeseredést Alois Kent »Hírlap«-jának, valamint más ellenzéki lapok cikkei egyáltalában nem csökkentették.

Május tizenkettő.

A tüntető tömeg Gobenz főutczáján megtámadta a főkormányzót, aki fegyveres kíséretével éppen palotájába hajtatott. Irtózatos küzdelem kerekedett; a tömeg, mint egy tenger, magába ölelte és elnyomta a kísérő katonákat és elvette fegyvereiket. Erich Kurtot lerángatták a kocsiról; ezer ökölcsapás zúdult feléje. A főkormányzó méltóságteljesnek és fonségesnek próbált látszani, vértelen ajakkal, sápadtan támaszkodott a kocsinak, karját védőleg tartotta maga elé és reszketve kiáltotta:

— Emberek! Hallgassatok meg, emberek!

De a hangja elenyészett a pokoli lármában; rekedt üvöltések buggyantak föl, le vele! üsd a kutyát! — és Erich Kurt a következő pillanatban véresen lebukott a földre. A ruhái rongyokba szakadva lógtak le róla és nemsokára csak egy felismerhetetlen emberroncsan tapostak keresztül a megdühödött bárdok. Mikor az alkormányzó a gyilkosságról értesült, katonaságot vezényeltetett ki a tüntetés helyére; véres utcza harcz keletkezett, a katonaság sortűzet adott a tömegre és bár estig sikerült a rendet valahogyan helyreállítani, az alkormányzó jól tudta, hogy az ügy ezzel korántsincs elintézve.

Május tizenhárom.

A tömeg csatlakozott az ifjúsághoz, amely Alexander, a barbár költő vezetése alatt véremléki forradalomban kikiáltotta a sajtószabadságot, megtámadta a börtönöket, a politikai foglyokat kiszabadította és cenzura nélkül kinyomatta Alexandernek a Szabadsághoz írott ódáját.

Május tizennégy.

Az országgyűlés nagy lelkesedéssel elhatározta, hogy a bárdok kívánságait egy képviselőkből alkotott küldöttség személyesen fogja fölvenni a császárhoz, Metropoliszba.

Báró Stefanid a bárdok céljait békésebb eszközökkel akarta elérni, de mint annyiszor, a józan megfontolás felett az erőszak győzött. Az emberek hite megingott Stefanidban, gyávának, sőt sokan rossz hazafinak is tartották. De annál fényesebben ragyogott Alois Kent csillaga; e lelkes, nagylendületű forradalmár a bárdok egyedüli vezetője lett.

De Fatiga konokul megmaradt amellett, hogy a bárdoknak semmiféle kedvezményt nem szabad adni.

— Ne feledje, felséged, — szokta mondani — hogy a legcsekélyebb engedmény is elvon egy követ a dinasztia hatalmának alapjaiból. Nem adunk semmit. Ha a forradalom komoly, letörjük.

A császár pedig arra gondolt, hogy egy erős és szabad nép talán a leghatalmasabb támasza a trónnak. De hallgatott.

Az európai forradalmak futótüze a békés és lojális Metropoliszba is eljutott. A lázongás egészen enyhe volt; a népet a császárnak egyetlen ígérete megnyugtatta és kielégítette. De bűnbak kellett és a nép haragja a kanzellár gyűlölt alakja ellen fordult. De Fatiga egy egyszerű tüntetéssel bukott meg és még azon éjjel áruházban, gyalog, úgy menekült el a városból, amelyben nagygyá lett, mint a tolvaj.

A bárdok küldöttségét Metropolisz nagy lelkességgel fogadta s a császár súlyos betegen, megtörtén teljesítette a kívánalmakat. Kormányalakítással Gétát, az előkelő, de szabadelvű nemest bizta meg. A küldöttség útja vissza Gobenzbe valóságos diadalut volt; az ezeréves elnyomásban senyvedő nép azt hitte, hogy végre, végre az ő történelmének égboltján is hajnalodik.

*

Bölcs Péter császár egészsége már csaknem teljesen elfogyott. Európa leghíresebb orvosprofesszorai jelentek meg a nagybeteg ágyánál, de biztatásaikból ékesen beszélt, hogy itt a tudomány csatát vesztett a

WEISS MANFRÉD BÁRÓ.

(Strelisky felvétele.)

halállal szemben. A császár tudta ezt, de valami sajátos nyugalommal várta a bekövetkezendőket. Lajost naponta magához kéréte és sokáig, sokáig beszélgetett vele.

— Nehéz sors a mienk — suttogta a szenvedésben megtört hangon. — Légy jó uralkodó és szeresd népeidet. Az életben nem lesz sok örömd, mert mindent könnyen fogsz megszerezhetni... tehát légy azon, hogy kevés bánatod legyen és reméljük, hogy hozzád kegyes leszen az ég. Légy rajta, hogy a boldog béke hosszú korszaka virradjon birodalmadra, amely annyi háboruban vérezett! Légy jó, szállj önmagadba, fűrkészed lelked titkait; próbálj boldog lenni a jóságodban és bizzál a Mindenható kegyelmében, aki vezérelni fog utaidon.

— Az embereket szeresd, de ne vedd tulságos komolyan őket; légy nagylelkű ahhoz, aki hozzád fordul és hived csapata nőni fog. De ellenségeidet nem szabad lekicsinyelned.

— Jóság és szépség... erre törekedj, csak ez az igaz érték a földön. A többi minden hazugság és hiuság.

Délután annyira rosszul lett, hogy az orvos sürgősen a beteg ágyához hívatta Adalbert püspököt, valamint az uralkodóház tagjait is.

A fenséges rokonság visszafojtott lélekzettel állta körül a betegágyát. IV. vagy Bölcs Péter ekkor fölnyitotta fénytelen szemét és alig hallhatóan sugta:

— Lajos...

Lajos odalépett; a császár összeaszott, kék-eres keze megkereste az ő fiatal és erős kezét.

— Megfulladok...

Az orvos föltárt egy ablakot. Künn enyhe szellő borzongatta a fák sötét lombkoronáit és a kertből bódító virágillatot hozott.

— Milyen szép... — suttogta a császár — ...tavasz... Lajos... miért... az utcákon kigyulnak a lámpák... nem akarom... segítség... a kriptá oly hideg... ó istenem...

Sóhajtott és elhallgatott. Majd a szája körül bágyadt mosoly jelent meg, rettentő erőfeszítéssel feltámaszkodott párnáin és még egyszer Lajoshoz fordult:

— Mert a mi életünk... a mi életünk...

Nem folytathatta. Egy irtózat, utolsó roham kezdődött; hirtelen elbocsátotta a Lajos kezét, a szeme kidüldt és verejtékes homlokán összezsapott gyér, ősz haja. Két öklével rettenetesen döngötte a mellét, azután visszahanyatlott párnáira. Az orvos a pulzusát fogta és fejét a császár mellére hajtván, a szívét hallgatta. És fölegyenesedett és megindultan mondta:

— Vége... ő felsége a császár halott.

És lefogta a halott szemét, aki lehunyt szemmel, békésen úgy pihent az ágyon, mintha csak aludna. Mindnyájan letérdeltek. Adalbert püspök fekete reverendájában halkan imádkozott.

Künn már alkonyodott, a fák közül lilán kusztak elő az esti árnyak. A parkban virágzott az orgona s a játszi szellő, amely az ablakon besurrant, megtöltötte a szobát orgonailattal.

Lajos kábult volt és szórakozott és gondolatai bolondul kavargtak az agyában. De a komorság hamarosan magához térítette, valahol messze megkondult egy harang és Lajos összeborzadt. A császár életében most a maga sorsára ismert, megdőbbsent és meghatódott, a szeme égni kezdett, a pillájára két meleg könnycepp ült ki s ott remegett kövéren és csillogón. Csöndesen sirt, a szívét nagyon összeszorította valami s miként a többiek, ő is lehajtotta a fejét.

NEGYEDIK FEJEZET.

IV. vagy Bölcs Péter császárt egy nemzet gyásza és részvéte kísérte utolsó útján a koronázó-templom pinczéjébe épített családi sirboltba, ahol már neveket és évszámokat jelző táblácskákkal ellátott koporsók hosszú sora valami roppant rovargyűjteményhez hasonlatosan, kronológikus sorrendben őrizte a Leoning-dinasztia Istenben boldogult tagjainak földi maradványait. A temetés pompája minden képzeletet meghaladt; abban a korban még nagy súlyt vetettek a külsőségekre, mert legfőképpen ezzel lehetett az öntudatlan tömegre hatni. A tizenkét hófehér paripa által vont halottaskocsi után harmincz diszkocsi a koszorúknak és virágoknak valóságos erdejét hordozta; békésen megfértek a külföldi hatalmak, az arisztokrácia, a főpapság és a polgári egyesületek koszorúi. A lámpák gyászfátyolt viseltek, a fáklyák lobogtak, az ágyuk dörögve küldték utolsó üdvözlétüket a legfőbb hadurnak; a harangok zugtak szüntelenül. Az újságokban hosszú cikkek a császár életrajzával; magasztalták nagy szívét és eszét, kiváló képességeit, amelyek megkedveltették a birodalom népeivel. Felelevenítettek számos anekdotát, amelyek a császárt leereszkedő, barátságos embernek tüntették fel.

A nép valóban szerette császáriját, mivel nem tudott okot a gyűlöletre. Sokkal jobb szíve volt, sem-hogy kegyetlen lett volna; de tehetség híján fejszéljét sosem vágta nagy fába; inkább semmit sem csinált és elvégre mégis ez a legtöbb, amit egy uralkodó népe érdekében megtehet.

*

Lajos megkoronáztatta magát és az ötödik volt a Lajosok sorában, akik trónra jutottak vala. A koronázás fényes ünnepségek között folyt le. Az ország koronáját a koronázó-templomban a metropoliszi bíboros-érsek tette a huszéves Lajos fejére.

Lobogók lobogtak, zászlók lengtek, az üdvölvések tompán dörrentek és a császár pénzt szórattott a nép közé. Másnap kegyelmet adott a politikai elítélteknek, fogadta a hódoló küldöttségeket, a hatalmak követeit, a szárnysegéd késő délutánig nyitogatta a dolgozószoba ajtaját, kissé szórakozott volt és kimerült, igyekezett kedves lenni, barátságos mosollyal fogadott mindenkit és mikor végre egyedül maradt, kéjesen nyújtózva dőlt le pihenni. Fialat volt és erős és egy európai nagyhatalom trónján ült.

*

Géta megalakította az első felelős bárd minisztériumot és az első népképviselői parlament összeült; de nyomban kiderült, hogy a hozzáfűzött reményeket és a várt eredményeket nem fogja megvalósítani. A pepita kormány politikája ugyanis a kancellár bukása után sem változott, egy megdönthetetlen kormányzati szellem érvényesült abban, amelynek De Fatiga épp oly vak eszköze volt, mint utóda, gróf Lion. Az új kancellár is mindent elkövetett, hogy a bárd kormány működését megbénítsa és lehetetlenné tegye; tagjait a császárral érintkezni nem engedte, kormány és parlament megkerülésével új adót vetett ki a régi kormányzóságokban és minden tekintetben úgy viselkedett, hogy a bárd kormánynak nem maradt más választása, mint visszalépni. Géta miniszterelnök társaival együtt beadta lemondását; az országgyűlés az ügyek intézésével Alois Kent vezetése alatt egy ideiglenes bizottságot hatalmazott meg. A feszültség elérte tetőfokát.

WOLFNER TIVADAR BÁRÓ.

(Strelisky felvétele.)

Gróf Stefanid ekkor már teljesen visszalépett a küzdőtérrel; meggyőződése volt, hogy a bárd nép menthetetlenül megindult a ferradalom, belháború és pusztulás lejtőjén. De Alois Kent elérte célját: teljes hatalmu ura lett a tartománynak. Széles lendülettel fogott a bárd hadsereg szervezéséhez, amely kijelentése szerint egyfelől a belső rend fentartására, másfelől a lázongó nemzetiségek megfékezésére fog szolgálni.

Az Erich Kurt meggyilkolása tárgyában indított vizsgálat még be sem fejeződött, mikor hivatali utódját is utolérte a gyilkos golyó. A pepita kormány és közvélemény felháborodása nem ismert határt és a sok apró ellentétből tengerré dagadt gyűlölet komoly viharral fenyegetett.

A vihar nem sokáig késett. Kent az országgyűlés elé terjesztette véderőjavaslatát és hatalmas, minden ellenvéleményt letipró, fellelkesítő, elragadó szónoklatban kérte a negyedmilliós hadsereg felállítását és költségeit. Az ülésterem nagyszerűbnél nagyszerűbb jelenetek színhelye volt; a nemzet áldozatkészsége határtalannak mutatkozott, mint az ég, Kent legnagyobb diadalát ülte, az országgyűlés megszavazott adót és katonát, megszűnt minden pártellentét és régi ellenségek sirva borultak egymás nyakába.

A pepita kormány jóval kevésbé volt elragadtatva és kijelentette, hogy a belső rend fentartására a negyedmilliós haderőt kissé sokalja. De Alois Kent már nem törődött semmivel.

Az orkánban, az eget ostromló hullámok viharában magára hagyatva, tájékozatlanul állott a huszéves császár. Meghallgatta tanácsosait, akiknek előadásából azonban nem nyert tiszta képet a bárd ese-

ményekről. Ez új helyzet volt, ideges lett és kapkodott; nem tudta, hogyan viselkedjék.

Historia est magister vitae; végiggondolta a történelmet, talán segítséget talál benne. S amint a történelem nagy alakjaira gondolt, megérezte és felismerte közös jellemvonásukat. Nagy Sándor, a macedóniai... a Galliából hazatérő Julius Caesar... az Egyiptomban harcoló Napoleon... mind testvérek voltak a habozást kizáró, a latolgatást nem tűrő cselekvés határozottságában. E gondolathoz menekült, tetszett neki s egy homályos elhatározás született meg benne. Másnap kihallgatáson fogadta von Garde tábornokot, a pepita haderő vezérét. A rendjelekkel elborított férfiú amellett érvelt, hogy a birodalom megzavart békéjét csak a fegyverek erejével lehet helyreállítani.

— Felség, a bárd nép hűtlen és megfélekedzett a háláról, amelyvel Felségednek tartozik. Fellázadt ura és császára ellen és a birodalmat gyengítve, súlyos veszélynek teszi ki azt. Ez a nép, amely elég ostoba és vakmerő Felséged jogos haragját kihívni, ez a lázadó nép méltó büntetést érdemel. A birodalom szeme Felségeden függ és várja, hogy az árulókra sujtson büntető keze. A birodalom visszafojtott lélekzettel lesi Felséged elhatározását.

Von Garde elhallgatott.

A császár ezután sokáig tanácskozott a tábornokkal a haderő állapotáról, majd egy könnyelmű, fiatalos, de történelmi gesztussal elvetette a kockát.

*

A császár és a kancellár aláírásával kiáltvány jelent meg a birodalom népeihez. A kiáltvány komoly, atyai hangon beszélt a bárdok felkeléséről, ígérte, hogy a megtévelyedett népet méltó büntetéssel fogja sujtani és a jövőre nézve kijelentette, hogy a birodalomnak mindig lesz megfelelő ereje hasonló forradalmak leveréséhez.

Egyben a császári haderő mozgósítása elrendeltetett; Metropoliszban éjjel-nappal soha nem tapasztalt felfordulás és sürgés-forgás örvénylett; a bevonuló katonák énekeltek, a harczba indulók ellenben nem énekeltek, a polgárok, asszonyok, gyermekek bámsz tömegekbe verődtek, a rikkancsok ordítottak.

Von Garde haderejét a bárd tartomány nyugati határán vonultatta fel és biztosított menetekben, óvatosan megkezdte az előnyomulást a tartomány szívébe, Gobenz felé.

Alois Kent az emberfeletti munkával összetoborzott és felszerelt csapatait odadobta a császári hadak elé, hogy előnyomulásukat feltartóztassa.

Negyednap von Garde előérsei jelentették, hogy a folyón túl elterülő dombos területet az ellenség tartja megszállva. Von Garde elhatározta, hogy megütözik. Ez az első csata azzal végződött, hogy a bárd sereg visszavonult a nagyobb és gyakorlottabb császári sereg elől. Von Garde nem mulasztotta el a kellőképpen kiszínezett győzelmet gyorsfutárral megüzenni a császárnak.

Lajost e hirre valami gyerekes öröm töltötte el. És mikor este a fellelkesített tömeg fátylán menetben vonult palotája elé, nem állhatta meg, hogy az üdvözlőalkalmak közepette ki ne lépjen az erkélyre, ahonnan néhány fiatalos tüzzel lobogó szót mondott.

Általában meg volt elégedve a dolgokkal. Uralkodott és az új munka lekötötte; környezetének alázatos szolgálatkészsége növelte büszkeségét; győzelmei s a nép hódolata hűségének hizelegtek. Csak néha érzett egy kis fáradtságot, mikor egyedül maradt.

Anyját gyakran meglátogatta. Johanna boldog volt, mert elérte célját és sohasem mulasztotta el szigorú utasításokkal ellátni felséges fiát, aki szórakozottan hallgatta a jó tanácsokat.

Otthon tulságosan hidegnek és pusztának találta a kongó termeket. Többnyire egyedül volt és dolgozott, de a munkáját nem szerette, gépies és lélekölő volt az; leküzdhetetlen unalommal hallgatta meg a kabinetigazgató sima és kifogástalan referádáit, a miniszterek megfontolt beszédét. Unalom ásitott minden sarokból és úgy érezte magát, mintha egy kietlen szigetre vetődött volna, ahonnan nincsen visszatérés az ezerváltozatú életbe.

Az apróságok kezdték érdekelni. Egy-egy kezéhez jutott kérvény napokig foglalkoztatta. Egy alkalommal a kancellárral Alexanderről beszélgetett, aki harci dalaival nem szünt meg izgatni a szabadság után sóvárgó bárdokat. A kancellár mellékesen megemlítette, hogy a barbár költő öfelsége a császár ellen is merészelt lázító és véresszájú verset írni. Lajos kíváncsi lett és megbízást adott a kabinetigazgatónak a vers egy példányának megszerzésére.

Négy nap múlva kezében volt a vers. Mikor elolvasta a dühöngő strófákat, amelyek az emberiség boldogulására való tekintettel az uralkodók kiirtására szólítja fel az olvasót, elmosolyodott és egy cseppet sem haragudott Alexanderre.

— Valóban nagyon tehetséges — mondotta s íróasztalába tette a verset.

A kabinetiroda főnöke meghajolt.

— Felséged nagyon kegyes — mondotta fanyar mosollyal.

*

Lajos nyugodt érdeklődéssel ült a biboros páholyban főhadsegédével, báró Albával. Ezen az estén lépett fel először La Fleur Lukréczia, az Udvari Opera ujonnan szerződött énekesnője. A piros plüssel párnázott széksorok között csillogó uniformisokban, estélyi selyemruhákban és frakkokban együtt volt Metropolisz felső tízezere, hogy a világhírű énekesnő bemutatkozását végigélveze.

La Fleur Lukréczia megfelelt a várakozásnak. Karcsu, de telt idomu nő volt, hajlékony, rugalmas; a piczi selyemcipellőkből pompás bokák nőttek ki; fejét hullámos, barna haj koszorúzta, fodros, érzéki szája pirosan mosolygott és mindezek tetejébe énekelni is tudott, meleg és csengő alt-hangja lágyan és hízlekedően simogatta a sziveket, mint egy czirógató női kéz.

Lajos gyönyörködve hallgatta az éneket, amelyben a megcsalt nő fájdalma az izzó vágyakozással viaskodott. A második felvonás után, mikor Lukréczia előtt összecsapott a zöld bársonyfüggöny, Lajos odafordult főhadsegédéhez:

— Kedves báró Alba... legyen szives... Kérem a művésznőt...

— Parancsára, Felség — ugrott fel a báró és eltűnt a páholyból.

Lajos visszahúzódott a páholy háttérébe. Kisvártatva a főhadsegéd kinyitotta az ajtót és Lukréczia belépett. A császár felállt és előrelépett, majd leült és Lukrécziának is helyet mutatott:

— Bocsássa meg művésznő, hogy idefárasztottam, de személyesen akartam megmondani, mennyire tetszik az éneke nekünk.

Lukréczia elpirult az elismerésre:

— Felséged igen kegyes...

— A zenét nagyon szeretem és sokra becsülöm, művésznő. A zene olyan, mint a fürdő: megtisztítja és felfrissíti a lelket. Azt hiszem, az élet teljességéhez

hozzátartozik, hogy zenélni tudjunk. Valamikor magam is...

Elhallgatott. Majd érdeklődésére Lukréczia elbeszélte, hogy kedvencz hangszere a hárfa és hogy meglehetősen jól hárfazik.

— Szeretném önt a hárfa mellett látni — mondta Lajos.

— Ó Felség, csak a magam mulattatására játszom; azt hiszem, e hangszerrel sosem fogok a nyilvánosság elé lépni.

— De engem meghívhat magához — mondta Lajos halkán és hosszan a szemébe nézett. Lukréczia elpirult, a császár még néhány szót szólott, azután felállt, jelezvén, hogy a kihallgatás véget ért.

Előadás után, miközben az udvari fogat hintálva, robogott a palota felé, Lajos elmerengett a puha ülésen és Lukrécziára gondolt. Hirtelenkelt vágyak indultak fel benne; lehunytt szemmel idézte maga elé a Lukréczia erogén alakját, képzeletében most nála időzött, egy feltörő sóhaj után mennyi csókkal borította a száját és a testét... a meztelen karjait... hirtelen elébe térdelt... erősen, erősen fogta át a derekát és arczát az ölébe temette...

Ezóta gyakran eljárt az Udvari Operába.

Borus, májusvégi estefelé. Lajos becsöngette Pétert, az öreg komornyikot, aki még Kázmér nagyherczeget szolgált, majd a Lajos bizalmasa lett és a császári palotába is elkísérte kis urát, akinek az öltözködésnél szokott segédkezni.

Lajos néhány sort irt egy levélpapírra, leragasztotta és ráírta a Lukréczia czimét. A levelet átadta Péternek.

— Elviszed a czimzettnek és választ hozol. Siess.

Egy félóra múlva Péter már visszatért a válaszzal. Lajos remegő ujjakkal szakította fel az illatos borítékot és átfutván a lila tintával irt artisztikus sorokat, a szája körül egy alig észrevehető mosoly villant meg; sietve czivilbe öltözött. Frissen szökött fel a csukott batárba és behuzta az ajtót.

Husz percz múlva Lukrécziánál volt; az énekesnő félénken és nehézkesen fogadta, mert alacsony sorsból származván (atyja fűszerkereskedést folytatott Metropoliszban), nem nagyon tudta, miképpen viselkedjék magas vendégével szemben. De a zavar csak az első csókig tartott, ez megtörte a varázst és Lukréczia ettől kezdve öntudatos lett és kaczer, fesztelenül nevetett és tréfált, sőt a Lajos határozott kívánságára hárfazott is, miközben a császár szavai szerint — és ebben kételkedni nem lehet — olyan volt, mint egy angyal.

*

Az »Előre« című szociálista szellemű polgári és munkáslapban egy cikk jelent meg, amelynek szerzője nyíltan a bárdok pártjára állott, kifejtette, hogy övék az igazság és von Garde dicsőséges előnyomulását nemes egyszerűséggel hóhérmunkának bélyegezte. Mire a lapot a rendőrség lefoglalta, már mindenki ismerte a cikket Metropoliszban.

A szókimondó »Előre« régen szálla volt a kormány szemében; ennek az ujságnak nagy része volt De Fatiga megbuktatásában. Megindították a vizsgálatot, amelynek során kiderült, — és így dagadt a botrány országgraszálóvá — hogy az inkriminált cikket Ottó nagyherczeg irta.

Az udvar felháborodása nem ismert határt; Lajos azonnal kihallgatáson fogadta a vakmerő nagyherczeget. Ottó megjelent a császárnál, finoman mosolygott

a szemrehányásain, azután kijelentette, hogy a legőszintébb véleményét irta meg és e véleményt továbbra is fentartja. Őt hál' Istennek szabad embernek nevelték; ne vegyék rossz néven, ha megmondja az igazságot.

(Folytatása következik.)

Oskar Loerke verseiből.

Madártávlát.

Itt a bástyák szűk tetőjén
sűrű vadszőlőlugas-van;
kint ülünk a zöld magasban:
lenn alattunk lüktető fény

száll a bibor alkonyatban.
Csillag mécsvilága főd be;
távol bus gordonka öble
sir, a hangja oly szokatlan.

Szél szünetjén csókra játszunk,
lelkünk szüz ösvényre rebben.
Tűz ég dus levélerekben;
fellegekbe száll a házunk.

Néha villan, messze mélyen;
vagy csak vágyam gyult ki nálad?
Szívünk sir bus terzinákat,
hogy szemünk ma könnyben égien?

Vadszőlőgalyat török le —
nézd, az indák mélybe tűntek
s most ott lenn az életünket
egybefonják mindörökre.

Kilátó.

Vadszőlőn hintázva, lám,
balkon függ a ház falán, —

tornyokon, keresztben át
szemem innen messze lát.

Alkony ég az éleken,
száz talány az életem.

Most is vizesésbe vitt:
husomat sem érzem itt.

Kint az élet megkövül,
ámde forr szívem körül

s lomb, lugas meg széles ut
vérem örvényébe fut.

Kőtorony meg házfedél
rázuhan s tovább nem él,

dől belé az ég, — a lég —
Sülyedek, elég, elég!

Most már újra semmi nesz.
Kérde: hát velem mi lesz?

Bardóc Árpád.

Saison.

Hangverseny-nyitány.

*Bourgeois Gentilhomme Urnak,
maeczenás és világfi*

Budapesten, a saját palotájában.

Uram!

Köszönettel nyugtázom 10.000, legyen kegyes és mondja: tizezer koronáról szóló cheque-jét, amelyet azzal a kívánsággal küldött czimemre, hogy viszonzásul avassam be Gazdagságot a hangversenyzene élvezetének rejtelmeibe. Sajnálkozva kell azonban tudomására hoznom, hogy kívánságát, mint ön óhajtja: tíz perc alatt teljesíteni nem áll módomban. Nem kételkedem benne, hogy igaz, amit gépbemondására 6 cé számú titkárra szíves volt velem közölni, hogy t. i. önnek mindössze tíz percre volt szüksége, hogy kereskedőségéből hadseregszállítónak és újabb tíz percre, hogy Bourgeoisból Gentilhomme-má lépjen elő, mégis: nem merem azzal kecsegtetni, hogy tíz perc alatt felismeri azt a különbséget, amely Kondzsa Gül, Sztambul rózsája és ama Leonora között van, akiről Beethoven dalművet és három nyitányt írt. Ezért, ismétlem, nem kezekedhetem. Ha jól csalódom azonban, nem is ez az, amit Uram tőlem kíván, hanem más. Az, hogy tanítsam meg: miként viselkedjék társadalmi állásához hiven a hangversenyeken, amelyeket végképp un, amelyekre azonban mégis elmegy, minthogy nem akarja a hangversenyző művészeket távollétével megsérteni.

Az alábbiakban, mint régi és tapasztalt hangversenylátogató, néhány tanácsot szolgálok önnek, amelyekhez a Peter Beckerét is csatolom: fogadja meg azokat Monsieur Bourgeois és meglátja, a hangversenyek közönsége rettegve és csodálattal tekint majd önre, nagy zenészként fogja önt tisztelni és ez a tisztelet kárpótolni fogja önt azért, hogy nem ért a zenéhez.

Mindenekelőtt: nyugalom, biztonság, fölény, erély és szigor, kedves Burgonya ur, e tulajdonságok képezik viselkedésének fő jellemvonásait. Egymásra szorított ajkakkal, mint a már fentebb említett Beethoven Lajos, és szigorú tekintettel járjon a koncert-közönség soraiban, hogy mindenki az első pillanatra láthassa: Ön nem szórakozni jött ide, de: ítélni; önnek a zene: mély élmény és nem időtöltés. A derüsen beszélgető egyéneket komoly és mély, kissé szemrehányó tekintettel utasítsa rendre és a későnjövőket püsszegje le erélyesen. Ne féljen, kedves Burgonya, nem fogják pofonulni. A későnjövők azért nem, mert tudatában vannak bűnüknek, a többiek viszont azért nem, mert mindenkinek jól esik, ha más kinos helyzetében gyönyörködhetik. Nem fogják megpofozni kegyedet, Uram, sőt ígérhetem: sikere lesz, követői lesznek, mindenki püsszegni, sziszegni, zizegni fog, nem törődve azzal, hogy a lárma ezzel csak fokozódik. Az erélyes és szigorú viselkedés megveti majd az Ön tekintélyének az alapját.

Erre az alapra azután építeni lehet. Viselkedjék úgy, mintha bizalmas viszony fűzné művészeinkhez. Ha róluk beszél, nevezze egyszerűen keresztnévükön. Sauert czimezze röviden Emil-nek, Friedmant: Náczi-nak és Dohnányit aposztrofálva így: az Ernő. Azt is megkockáztathatja, hogy Kürz kamaraénekesnőt Zelmának titulálja, de itt nem árt egy kevés óvatosság, minthogy több művésznő van, akinek rokonai törzsvendégek Fodor mesternél. Nem árt, ha a hangverseny alatt néha fel-felint a dobogóra, titkos és bizalmas jelekkel, elismerően és bátorítóan, amit a művész ugyan nem fog észrevenni, annál inkább észreveszik azonban szomszédai, akik méltán fognak e jelekből az Ön és a művész között fennálló viszony melegségére következtetni.

Ha a hangverseny megkezdődött: arcza, testtartása fejezze ki egyrészt a zenébe való elmerülést, másrészt a zene hangulatát. Ime néhány recept:

Nyitány a Figaro lakodalmához: szemek csillognak, ajkon finom mosoly, fej ide-oda imbolyog, száját néha csücsöríteni.

Ötödik szimfónia első tétel: lekonyuló szájszél, összeránczolt szemöldök, komor, egy helyre szegzett tekintet, karok kinyújtva, kezek öklöben, haj csapzott.

Második tétel: bal kéz alátámasztja a jobb könyököt, jobb kéz eltakarja a szemet, fej lekonyul.

Siegfried utja a Rajnán: fej hátrafesztve, szemek ragyognak és a csillárba néznek merően.

Lohengrin-nyitány: merengő átszellemültség.

Ha a műsor valamelyik számát a többszöri hallás folyamán már valamelyest megismerte volna és tudná, hogy pl. a zenekar együttesébe mikor lépnek be, mondjuk, a rézfúvók, ajánlatos, ha a kérdéses fordulat bekövetkezése előtt bátorító tekintetet vet a rézfúvócsoport felé és feléjük int, ami által azt a benyomást keltheti környezetében, hogy önnek, vagy önnek is része van abban, hogy a rézfúvók megszólaltak, vagy legalább azt, hogy ön tudja, kívülről tudja a partitúrát.

A propos: partitúra! A tömeg hódolatát az szerzi meg az ön számára, ha a zenét kezében kottával hallgatja. Ne ejtse kétségbe, hogy ha nem tudja is a kottából figyelemmel kísérni a zenét, kedves Uram. Elvégre: nem születhet mindenki lapozónak. Vigyázzon azonban, hogy ne tartsa a kottát fordítva és hogy úgy ne járjon, mint Wagner Richárd Londonban.

Wagner ugyanis, aki nem azonos a hangszerkirállyal, Londonban Beethoven szimfóniáit dirigálta és pedig, mert kívülről tudta valamennyit, kotta nélkül. Csakhamar észre kellett azonban vennie, hogy a londoni közönség félreértette a kotta nélkül való dirigálást és nyilván azt képzelte, hogy kotta nélkül: nem kunszt dirigálni, vagy azt, hogy ő, Wagner, azért dirigál kotta nélkül, mert kottából dirigálni nem tud. Ezért, következő hangversenyén óriási partitúrát tett maga elé a pulpitusra. A monstruózus partitúra láttára a közönségen az elismerés moraja futott végig és amikor Wagner ebből a partitúrából dirigálta el az Eroica-szimfóniát, a

terem falai szinte megreszketett a taps viharától. A közönség egy tagja azonban véletlenül beletekintett a kottába s csodálkozva látta, hogy Wagner előtt a »Sevillai borbély« vezérkönyve fekszik.

Vigyázzon továbbá arra is, hogy úgy ne járjon, mint legutóbb Balászné. Balászné ugyanis így járt: amint az egy mondaine hölgyhöz illik, monalisai mosolyal ajkán hallgatta a zenét. Bizva azonban a muzsikások buzgóságában, egy hangos részlet alatt beszélgetést kezdett el a szomszédnőjével. A zenekar egy crescendo végeztével fortissimóhoz ért el, amely után u. n. Luftpause következett. A hirtelen támadt csöndben ekkor a teremben, hösnőnk ajkáról ez a transcendens mondat röppent el: »én rendesen zsirral főzöm!« — ami azután végképp lehetetlenné tette helyzetét a hangversenyteremben.

Ne beszélgessen tehát, t. polgártárs, a koncertek alatt Kovács András gazdurammal afelől, miként volna lehetséges Bécsbe szállítani az eliejtett szalonnát. A hangversenyzenében az a baj, hogy az ember sosem tudja kitanulni előre, mint a magyar nőtáknál meg a bécsi operetteknél, hogy mi is következik a legközelebbi három perc alatt? Ezért, ne szóljon egyebet ennél az egy szónál, hogy: bravo! Ezt azonban, persze, módjával és takarékoskodva az elismeréssel, de mindig lehetőleg még az általános taps megkezdése előtt kiáltsa fel Monsieur Gentilhomme a pódiumra, úgy, hogy a közönség tetszésnyilvánítása csak az öné után, mintegy az ön kezdeményezésére történjék. Ragadja magához a kezdeményezést, mert, miként barátja: Ludendorff, kinek ön milliói egy részét köszönheti, mondotta: a kezdeményezés előnye — félsiker. Valóban! Kilesni és egy félpercczel előbb kimondani azt, amit a tömeg is ki akar mondani: ez a legbiztosabb út ahhoz, hogy oly valaki, mint ön, nagy férfinév legyen.

Andiol.

INNEN-ONNAN.

▲ **Siga.** Siga, Siga Japánék Sigája fedezte föl a spanyol influenza bacillusát. Egy Siga nevezetű japáni vegyész megismerkedett a hirhedt mikrobával és rövid barátkozás után egy üveglombikba zárta. Bebörtönözte, mintha egy ellenséges alattvaló lett volna, pedig nem volt szegényke más, mint egy semleges spanyol bacillus. Igaz, hogy temperamentumos, mi több: agresszív kis bacillus volt, aki kikezdett az egész világgal, az angolokkal, francziákkal épp úgy, mint a központi hatalmak alattvalóival, sőt saját honfitársait sem kímélte. Beleharapott a vérükbe és felöklelte őket a lázak hegyére. Japánt még nem bántotta. Siga azonban, okos kis japán létére már rég tisztában volt semlegesék természetrajzával, tudta, hogy előbb-utóbb mind kirugnak a hámból és belevágnak valahová, mint az olasz, vagy a román bacillus, bármily szépen is viselték magukat eleinte. A spanyol mikrobát egy japáni lombikba zárta és nagyítóüveggel tanulmányozva ellenséges hajlandóságait, ártalmatlanná tette. Mi nem láttuk meg és így meg sem fékezhetjük a spanyol mikrobát, mert nagyítóüveg helyett a nagyképűség szemüvegét illesztettük az orunkra.

= **Siró király.** Nyilvánosan könnyezett. Egy magyar állomáson, Szabadkán, ahol pihenőt tartott lihegő mozdonya. Első dolga volt, hogy magyar újságokat kérjen, a magyar közvélemény tükreit, meg akarta bennük tekinteni királyi prcfiját. S az egyik tükör homályos képet mutatott róla. Az országot elhagyott, idegenbe futó, a történelem vesszőcsapásait hallgató királyról. Magyar tükör mutatott róla ilyen képet, amelyikbe naponta belenézett, amelybe előre beleképzelte magát, hogy olyanná legyen, mint a képzelet rajza. És sirt a király, aki már király sem volt, mert elhagyta országát krcnástól, trónostól; aki már csak magyar huszártiszt volt, Murány grófja, magánzó, aki multja nyugdíjából él s a magas, felhőkbe nyúló Murányvár alatt üzi majd az őzeket. Sajnáljuk Ferdinándot a lelki harcért. Mert sorsa maga tragikum. Nem tudhatja, mi volt fájdalmasabb: a távozás-e, vagy a megérkezés?

* * *

= **Vitézségi.** Clémenceau vitézségi érmet kapott. Megszavazta neki a frnt. A lövészárkok közvéleménye követelte ki számára a fényes holmit, a mell ékességét. A mell külső ékét, mely alatt hazafias frázisok kchója. pöfög, gyilkcs, világító tervek légiója kotyvad, s mely alá nem lel utat a belátás, a megértés, az emberiség tévelygő gyertyafénye. Clémenceau tigris marad. Vért tájékozik, emberhust eszik, embercsontot rág, s a csatatereken kcrzódik. Az offenziwa dörgedelme a szimfóniája, a gyász-szin a legkedvesebb színe, a könny a nektárja, esztétikája a cscnkaságnak tömjénez, s lelke a rcnvárosok turistája. Megérdemli a vitézségi érmet. Rászolgált. Annyit szavalt, hogy ha minden szava gránáttá válnék, nyomban új offenzívát kezdehetnének a francziák. Az azonban bizonyos, hogy a franczia front minden ágyulövése szóvá gömbölyödik az ajkán. Gázokkal teli szavakká. Clémenceau lesz a béke első halottja. Szájhősi halált fog halni.

* * *

= **Lélekzési szünet.** Óriási bajok vannak odaát a lajtár-tuli bircdalomban. A bomlás, az semmi. A csehek növekvő agresszivitása, nevetséges. Az élelmezési nehézségek, hónalj-csiklandó. Más baj van. Sokkal fontosabb, sokkal életbevágóbb. Az iskolafelügyelők megállapították, hogy a Gotterhaltét nem egyformán éneklük az elemisták. Nem egyformán veszik éneklés közben a szüneteket. A szájuk nyílása nem egyszerre kerekedik köralakúvá, nem egyszerre hcsszul oválissá, s nem egyszerre pihen meg vízszintessé. Nem egyszerre veszik a lurkók, a felületes nebulók a lélekzetet. Az egyik felfelé sziv, amikor a másik csak lefelé szuszog. Hát ez baj. Kardinális hiba. Ezt így hagyni, ez ellen intézkedéseket nem tenni megbccsáthatlan bűn. Ezer szerencse, hogy észrevették. Még talán nem késő. Még talán lehet valamit tenni. Különösen a himnusz végére kell vigyázni. De a felnőtteknél is. Mert a mai napokban kellemtelen volna, ha az ének végén, sőt még azután is minden osztáráknak tátva maradna a szája.

* * *

= **Házfelügyelők.** Most már biztos, hogy béke lesz. A csehek után előállottak kívánságaikkal a házmesterek is. Nincs többé a véka alá rejtve semmi, tiszta bor van a pohárban. Megvan az alap a tárgyalásokra. A házmesterek el akarják csatoltatni mesteri címüket, s anektálni óhajtják a felügyelői jelleget. Nem tudjuk, mit szólnak hozzá a diplomaták, de szeretnők őket befolyásolni: ha az európai egyensúly megengedi, teljesítsék a házak mestereinek kérését. Utóvégre, ha a cselédek megkapták a háztartási alkalmazott címjavítást, a lépcsőházak mennydörgőitől, a kapukulcsok félrevertől sem lehet

mindent megtagadni. Valószínű, hogy a czimükhöz akarnak finomodni. Ami megengedett volt egy házmesternek, azt már perhorreszkálja egy házfelügyelő. Noblesse oblige. Záróra után nyugodt kedélyű, udvarias hangú kapubeamterek fognak nekünk szép álmokat kívánni, s elegáns mozdulattal veszik át tőlünk a borítékba helyezett kapuhcnoráriumot.

* * *

Λ **Kukoricza.** Amitől a magyar régtől fogva fázik — Windischgrätz ur velünk most kukoricázik — a kövér Bácskában száz hold földet bérel — hogy ellásson minket sárgászöld kenyérrel. — A szép fehér lisztet bizonynyal megunta — kukoriczacsövet akaszt a nyakunkba — gyomrunkba benőjön — a pesti fogyasztó álmot róla szőjön. Iceza, ricza, kukoricza — nem eszi a mangalicza — illet enni vétek — a szegény polgárnak kell az ilyen éték. — Darabos és hegyes — kövekkel elegyes — gyomorpilulának fényesen beválik — egy napig rágsáloed s emészted halálig — majd kérődzöl, tőle — s szólsz: Windischgrätz bácsi, adjék még belőle. — Kit az ország tisztel — derék egy miniszter — a népeknek atyja — az embert biz' isten könnyekig meghatja. Dalunk ilyen férfit egekig magasztal — gondoskodik róla, mit együnk tavasszal. — Kukoriczát főve és tengerit sültve — fekve, állva, ülve — a tömött válynak szépen nekidülve — mást nem kíván tőlünk — persze hogy bedőlünk.

* * *

Λ **Üres koporsó.** A kis Barát András a Tisza partján teheneket legeltetett, majd elment fürödni, mert nagyon belemelegedett a foglalkozásába. A Tisza azonban nagyon szereti a gyerekeket, tulságosan szereti. Magához ölelte Barát Andrást és el nem eresztette többé. Vitte le magával zöld hinárral és vízi liliumokkal ékes palotájába. Apja, anyja hiába kerestette Andrist, akit egy nedves szakállú öreg manó őrzött moszatos birodalmában. Árva jó szülék azonban bele nem nyugodhattak így a dologba. A magyar paraszt tudja, hogy a földnek is meg kell adni a magáét. A vízé a hal, a rák, a gyík is, a kigyó is, de nem a gyerek. A gyerekek a földé, ahonnan vétetett. Vissza kell nekiadni, hogy a lélek megnyugodhasson. Andrist azonban eltulajdonította a Tisza, ez a nagy zsákmányoló. A föld még megharagszik, úgy vélték Baráték. A magyar parasztnak pedig jóban kell lenni a földdel, mert különben képes kitagadni őt. Gyerek nem volt, szép fehér, ártatlan halott, hogy a föld éhségét csillapítsa, adtak neki cserébe egy üres koporsót. Gondolja a föld, hogy ez a Barát-gyerek. Mert nincs minden koporsóban gyerek, ellenben minden földi gyerek magában hordja koporsóját.

* * *

Λ **Hotelszoba.** A szabadságolt katona bement a »Goldene Birne« című fogadóba és a portástól szobát kért. Szoba persze nem volt, hogy is lett volna? Nincs! — mondta a portás. Már olyan gyakran mondta és úgy belegyakorolta magát a nincsekbe, hogy e rövid kijelentése most sem járt nagyobb lelki emócióval. A portás t. i. nem izgult. De a katona izgult. Nem szokta meg az ilyen nincseket. A lövészárokból is kapott szobát, pedig ott nem is kért. Itt kért és mégsem kapott. A portás bizonyára ellenség, gondolta magában és belelőtt hirtelenében. Elsütötte a kardját. Szegény hotelalkalmazott, annyit sem mondott, hogy mukk, elköltözött a »Goldene Birnéből«. Elment az égi hotelbe, hogy Szent Pétertől szállást kérjen. Megjárhatja szegény. Ebben a nagy hadi forgalomban még őt is kitessékelhetik a mennyei fogadóból.

Művészet.

Három kiállítás.

I.

A Szépművészeti Múzeum új szerzeményei.

Az új szerzemények második sorozatát mutatja már be a múzeumban *Petrovics Elek* igazgató és oly, minden elismerésre méltó czéltudatossággal, pihenést nem ismerő munkával, hogy ennek a tiszteletet parancsoló törekvésnek a múzeum fejlesztésében, főleg a magyar naturalista művészet bemutatásában máris igazi, nagy eredményei vannak. Ez a kiállítás bizonyosságot tesz arról, hogy *Petrovics* nyitott szemmel és fogékony lélekkel próbálja megvalósítani minden művész és művészetbarát álmát: a Szépművészeti Múzeumnak nyugateurópai nivóra és magyar múzeummá való fejlesztését és igen sajnálatos, hogy ebbeli törekvéseit a képzőművészeti tanács időközönkénti vásárlásai nagyban keresztülhuzzák. Korok és irányok történetének ismeretéhez ez az új kiállítás is igen sokban hozzásegít és Nagybánya legjellegzetesebb időszakának szétszóródott művészi alkotásait magasabb szempontból és elfogulatlan tárgylagosságból mutatja be.

A XIX. század első felének magyar művészetét *Waldmüller* és *Barabás Miklós* képviselik, őszinte, tisztatudású, egyszerű szellemű, ma már a gyermek nyíltságához hasonlatos női portrékkal. *Munkácsy Mihály* önarcképében már benne vibrál a maneti impresszionizmus látása, a nyolczvanas évek bizonytalansága, amit a colpachi tartózkodás egyre jobban elterelt a régi tradíciótól: festése kristályos korától. *Paál László* »Erdei útja«, de elsősorban »Százéves asszonya«, fejlődése legmagasabb fokán mutatják, akkor, amidőn képzeleti képeit érzelmi hatások alatt fejlesztette, erős megvilágítással, a maga érzésvilágának bizonyos állandósult és nyugodt harmóniájával. *Hollós Simon* magyar genreképet: »A jó bor«-t és *Bihari Sándor* jelenetét tiszta, színes nyugalma, egységes tónust kereső és a tompa árnyalatból egybeszűrődő tónus-borus barnasága teszik értékessé. Ugyanez a spontán, technikailag is önként megoldódó látás jellemzi *Dedák Ébner Lajos* »Hazatérő aratók« című képét és *Jendrassik Jenő* jellegzetes intérierjét is. *Szinyei Merse Pál* »Pacsirta«-ja még ma is egyik legegyénibb és a leganarchikusabb művészi munkája a nyolczvanas évek naturalizmusával küzdő magyar művészetnek. A nagybányai iskola minden nagyvonalúságát, a természet visszaadásának minden heroikus lendületét *Ferenczy Károly* »Márcziusi est«-je adja. Ebben a képben kivételes jelentőségűvé válik művészete és hatása talán nem is azért oly monumentális, mert a formái teleszívták magukat a tartalommal s így magukban is impresszionálnak. Ez a naturalisztikusan fáradt melankóliájú kép *Ferenczy* különös és hallgatag pikturájának legszebb szimbóluma és megnyilvánulása. Egész tiszta színei, finomművi felületei, a tavaszi est zománczos csillámlása kihívóan erős témáját kifejezőmódjának energiájával és anyag-éreztetésének erejével egyik legszebb munkájává avatják. A magyar művészet reprezentánsai közül többek között itt vannak még: *Hatvany Ferencz* diszkrét, puhatónusu »Szobasárok«-jával, *Iványi-Grimwald Béla* a táj karakterét biztos megéreztetéssel visszaadó »Tavaszi kirándulás«-ával és *Rippl Rónai József* barnavonalu, dekoratíven is az egyszerűsödés felé törekvő »Ágyban fekvő nő«-jével. Három modern szobor áll az új szerzemények között: *Maillol*-nak nem egészen ujszerű, inkább görögös inkarnációja, de technikailag érdemes kis térdeplő figurája, bár mintha éreztetni akarná Bourdelle hatását; *Ferenczy Béni* klasszikus feje az igaz plasztikai czélok szeretetében gyökeredzik

értékké; *Vedres* Márk női aktkonstrukciója Hanns v. Marées »Hesperidák kertje« egyik aktjának szoborban való megmintázása. Vedrest energiás, friss művésznek ismertük és sajnáljuk, hogy mintázási készségét festői problémák másolásában oldja fel.

Az antik gyűjtemény nagyon válogatott. A németalföldi iskola legjobbjai, Colijn de Coler, Cornelis van *Haarlem*, Pieter *Lastmann* és *Moyaert* — tehát mindazok, akik próbálkoztak, kísérleteztek, akik előharczosai voltak a koloristáknak, felszabadították a palettát és oly következetes-séggel fejlesztették a bibliai tárgyú képeket, hogy nagyon megközelítették a történelmi, illetve a polgári kép első kialakulását.

II.

Ferenczyék.

Két évvel ezelőtt ugyancsak az »Ernst-muzeum«-ban rendezte friss alkotásaiból *Ferenczy* Károly az utolsó kiállítást és most már csak hagyatékát láthatjuk: rajzait, vázlatait, kész festményeit, mindmegannyi harmonikus körülírását czéltudatos, biztos szemű művészetének. Mig rajzai, vázlatai csak pillanatnyi konstellációkat adnak róla, addig javarészt már ismert, most kiállított festményei még mindig meglepetésszerűen hatnak. A nyugati festéshez ennyire közel s a természet tisztább szemléletességéhez ennyi egyensulyozással csak kevés művész állott. Öröme és hívátása volt az ecset; szilárd, teljes képeket adott és csodálatosan gyengéd, sok átmenetű színárnyalattal gazdagította Nagybányából kinőtt, szerves művészetét. Muzeumban volna helye e kollekció néhány darabjának is, így páratlanul éteries, könnyű és sima gyermekarczképének, a »Tékozló fiu«-nak, amelyben művészetének összes konkrét eredményeit adja, naturalista mohóságával, a napfényes háttér tompított zöld színében. Nincs művészetében egyetlen tónusdifferencia sem, amit ne tudna a természettel igazolni és aktaiban is eksztatikusan átlükteti az életet, a festői lehetőségek minden kínálkozó szabadságával.

Gyermekeinek munkái egészítik ki a hagyatéki kiállítást. Az ifjak apjuk emlékének művészetük tisztaságával és nemességével áldoznak. *Noémi* szó, himez páratlan színérzékű, primitív egyszerűségű gobelineket, *Béni* plasztikai tehetségével kisebb vonalú szobraiban szokatlan tökéletes-ségű konstrukciójával lep meg bennünket s *Valér* erőteljes színű, egyszerű formájú képeivel és friss törekvésű grafikai munkáival bizonyítja jelentős kvalitásait.

III.

Udvary Géza képei.

Kubinyi Sándor pompás és nagysikerű kiállítása után most *Udvary* Géza kollekciója került a *Képirók és Képfaragók* intim és finom intérierjébe. A két kiállítás között egész világ áll — egy világ meg-megismétlődő művészi forradalmakkal — s *Udvary* szinte daczosan áll a régi világ romjain. Rég lezárt stílusok feltámasztására esküdött fel már pályája elején s ma is csak úgy renaissance-álmokat kerget, mint eddig tette, mikor a Mücsarnok falain időnként szóhoz jutott. Sajnos, a művész inkább csak külsőségekben utánozza ezt a stílust és nem a festői tartalom-ban; nála a kosztüm s a figurák megjelenésének közepkorias stilizálása inkább arra való, hogy leplezze velők rajzbeli és konstruktív fogyatékosságait s ott is dekoratív hatásokat mutat csak, ahol a kompozíciónak s a formának kellene a kép ritmusát megadniok. Izlés, artisztikus felfogás és nyugodt, dekoratív elegancia bizonyára nem vitatható el ezektől a vásznaktól, de nagyobb művészi erőt legfeljebb frisebb vázlatok árulnak el, bár ezekben is több a makarti álpathosz, mint a renaissance igaz, őszinte és emberi szenvedélye. Erotikuma is langyos, afféle tetsze-

tős szalon-erotikum; nyilvánvalóan ez is a publikum-siker forró vágyából született. Ha ez a siker kielégíti a művészt, ezt meg fogja kapni bizonyára. A tiszta művészi sikert azonban más utakon kell keresnie.

IRODALOM.

Dekroá Viktor csodálatos élete.

— *Pilisi Lajos regénye.* —

Pilisi Lajos néhány héttel ezelőtt meghalt, a nyár alkonyatán, de élete legszebb szakában. Tavasszal még láttuk, halkan, szomorúan, fáradtan és most, hogy elment, megajándékozott bennünket egy halk, szomorú, befejezetlen regénnyel: Dekroá Viktor csodálatos életével.

A regény *Pilisi* Lajosnak tulajdonképpen első és utolsó irodalmi munkája, mert eddig megjelent könyvei haditudósítások, háborús feljegyzések voltak, de a pszichológus gondos nyomozás után már azokban is felismerhette egy finom egyéniségű író életmunkájának tükrét, eseményes tapasztalatainak bőségszaruját és széles perspektivákat nyitó, tökéletes, egyéni írásművészetét. Regénye irodalmi jelentőségű, életlehetőségeket adó életrajz; csodákkal, el-érzékenyülésekkel, elkalandozásokkal, de annyira heroikus kísérlet és annyira kiemelkedik a nagy, általános produkció sivár vásárjából, hogy az iskolázott esztéták problematikusnak fogják találni benne mindazt, ami a mai ember finom és differenciált lelki megnyilvánulásának mély és belátásosan szép szimboluma.

Egészen új és különös élet a Dekroá Viktoré és mégis jólismert, gyakorlati élet. Jól csinál meg mindent, mégis megcsalják, kisiklik alóla a talaj, mint *Djevuskin* lábai alól, akit pedig *Dosztojevszkij* irt meg, a szenvedés vallásának legszenvédőbb kereszténye. Dekroá Viktor az új magyar regényirodalom egyik legszebb alakja, mert oly közel van hozzá minden és mégis oly távol, hogy a realitások és a sokszor megoldhatatlannak látszó szimbolumok között is a kis megfigyeléseket adó író skálagazdagságában minden oly grandiózús megfigyeléssé nő, mintha az írás összes feltételeit, biztos erejét és tágra nyitott szemét regényének uralkodó eleme: az *érzés* biztosítaná. Ennek a mindent uráló érzésnek és a lépérről lépésre küzdő értelemnek harca ez a regény és ha nyugodtan gondolunk arra, amit Dekroá Viktor sorsdöntő pillanataiban cselekszik, olybá tűnik fel nekünk, mintha az író keserűen igaztalan volna vele és önmagával szemben is. A sorsok megvetéséből keletkezett ez a szomorú regény és mégis lélek hatja át, lélek szépíti meg minden sorát. Nem impresszionista és az ugynevezett impressziós érzéket nem pótolja a kompozíció merev szabályosságával, vagy pillanatnyibbnak feltűnő elrendezésével. Költő, *akinek* meséje, bonyodalma, sőt izgalmas jelenetei is vannak és aki az Embert széles, mélységes rajzzal tudta volna élénk vetíteni regényekben, de főként a minden mesterséges izgalomkeltés látszata mellett is finom, intenzív drámákban.

Az író most meghalt, szenvedéses élet után s igen kevés jutott neki az elismerésből. Formatalentumnak, experimentátornak véltük, holott csak azért keresett új formát s új technikát, hogy nagy regényt tudjon majd írni. Csak a Dekroá Viktor életéig jutott el és azt is *Miklós* Jenő, a finom tollu novellista fejezte be egy levéllel, melynek igaz és mély poézise, sok helyütt erősen drámai intenzitása megrendített bennünket.

A regényt *Biró* Miklós adta ki *Jaschik* Álmos dekoratív fedőlaprajzával, szokatlanul finom papíron és szép nyomással.

Kázmér Ernő.

Kormos Ferencz : Szeptemberi vihar. Ebben a »regény«-ben már az első oldalban benne van a kiegyenlíthetetlen, egyensúlyozhatatlan szervi hiba, amin az író mindent egyoldaluvá stilizáló törekvése sem segíthet. A mese : lírai szituáció, vágyódások forró centrumába került ragyogó asszony, Pest és Svájc s mire a majdnem százoldalas »regény« végére jutunk, ketten halnak meg. Ez a pointszerű csemény nem bántó ugyan, ha híján is van minden nagyobb írói gesztusnak. Nagyobb hiba az, hogy az egész mese tipikusan hangulatkiélés, nyugtalanság és kontraszt, szinte ez a hangulatkiélés az író egyedüli kifejezési eszköze. Pedig az író rokonszenves és ért a gyengéd s passzív szuggesztíóhoz, külső hatásait eléggé markánsan formálja, komponálja tudatos és sajátos motívumokká. Ha talán novellát írta, túlnőne szembeötlő hibáin és őszintébb lenne. — A könyv izléses külsővel *Nagyváradon* jelent meg.

A »Sturm« expresszionista költeményei. Herwarth Walden folyóirata erősen közeledik a tizedik, jubileumi évéhez és habozás nélkül, szívesebben olvassuk a »Sturm« példányait, egyes kiadványait, a berlini izlés motívumain felépített romantikus férczmunkáinál. A »Sturm« irodalma alap gondolatának semmi köze sincs a német szórakoztató irodalomhoz, minden munkatársa érzéseken felül értelmet és magáraeszmélést sugározthat ki írásaiból és aki szeretettel közeledik feléjük, azokra nemcsak átmenetileg gyakorolnak mély hatást. Előadó estélyeik állandó, nagy publikum érdeklődését kötik le és költőik, legkiválóbb előadójuknak : Rudolf Blümner recitátornak igen sokat köszönhetnek. *Sturm Abende* címmel jelent meg legújabb anthológiájuk s ennek az egyszerű külsejű kötetnek minden egyes versét, Blümner sajátos szavalóművészetén keresztül plántálta belé a berlini, drezdai, hamburgi, leipzig-i és jénai közönségbe és néhány verset nálunk is előadott az »Otthon«-ban, vasárnap délelőtt. Peter Baum, Blaise Cendrars, Kurt Heyncke, Thomas Ring, Wilhelm Runge és Herwarth Walden erős lendületű, ellentéteken keresztül kifejeződő versein kívül a »Sturm Abende« hét verset hoz August Strammól, a fiatalon elhunyt expresszionista költőtől s ezeknek a verseknek egysíku, átlátszó és fokozódó szépségű monumentalitása a legösszintébb költői mondanivalók kifejezési lehetősége. A német költők között Keleti Arthurral is találkozunk, akinek »Sirató ének 1915«-ben című, a háború őrjöngéséből is messzire kimagasló, néma fájdalommasságu és szívünket végigperzselő versét Horváth Henrik fordította le. A versnek izgatott hangja s formai tökéletessége az idegen költők között is feltűnik és elősegíti a fiatal magyar költő érvényrejutását a német expresszionisták segítségével.

HETI POSTA.

H. L. Miskolcz. Artisztikus sorok is vannak benne, de azok se mentették meg. Eltemettük.

Álom. Álomnak határozottan álom, de mi alig várjuk hogy fölébredjen, akkor tán nem fog többé verset írni.

Szidus. Kedves és közvetlen, csak kár, hogy a szerelmet nagy Sz-szel írja. Mi az ilyen nagy szerelmeket, a mostani hadikoszt mellett, ki nem bírjuk. De azért nem haragszunk.

Jövendőmondó. A régi jók meghaltak, az újak a parlamentben ülnek és politizálnak. De ha mindenáron azt akarja, hogy megjósoljuk jövőjét, legyen : Önből nem lesz költő, mert verseit nem írja elég politikusan. Bennünket nem tud kibőjtölni még egy 30 strófás verses obstrukciójával sem.

B. R. Győr. Jelentéktelen apróság. Mit kezdjünk vele?

Nem közölhetők : Életelixir. Uzsonna. Dalok a fészekben. Költő a kávéházban. Az éhes huszár. Rózsaszínű felöltő. Óra a tükör felett. Lárma. Nevető sphinx. Őszi mélabu. Vándorfecske. Alamizsna. Háborzongató történet. Megyek a rendőrségre. Versek I—III.

Kiadótulajdonos és főszerkesztő : KISS JÓZSEF.

Felelős szerkesztő : RÓZSA MIKLÓS.

Budapest, 1918. — Nyomatott az Athenaeum irodalmi és nyomdai r.-társ. betűivel.

Pannónia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

Emésztést elősegítő
nyálkoldó
savközsémbeült

**MATTONI
GIESSHÜBLER**
TISZTA TERMÉSZETES ALKALIS
SAVANYUVIZE.

Megjelent • II. kötet
VEÉR IMRE könyve

LYGEIA

Első kötet 3-ik kiadás ... 6 K

Második kötet első kiadás 8 K

Két kötet ... 12 K

LOHR MÁRIA

(KRONFUSZ)

A főváros első és legrégibb csipketisztító,
vegylisztító és kelmefestő gyári intézete

Gyár és főüzlet: VIII., Baross-utca 85.

FIÓKOK: II., Fő-utca 27. IV., Eszű-ut 6. IV., Kecskeméti-
utca 14. V., Harmincad-utca 4. VI., Teréz-körút 39.
VI., Andrássy-ut 16. VIII., József-körút 2.

Kiss József: Avar

című legújabb verseskötele

Ára 5 korona.

Posta és ajánlási díj 60 fill.

Megrendelhető A HÉT kiadóhivatalában Népszínház-u. 22.

A HÉT 1912-1917

teljes évfolyamai

még néhány példányban

kaphatók és megrendelhetők évfolyamonként

postadíj és csomagolással

együtt 20 koronáért

A HÉT kiadóhivatalában Budapest, VIII. ker.,

Népszínház-utca 22

